

tymisestä sodan asteelle. Puhuja totesi, että Saksa ilmeisesti erehtyi Venäjän voimavarojen arvioimisessa. Esitti tästä eräitä tietoja.

Tämän jälkeen puhuja selosti Suomen osuutta sotatoimien kulussa. Suomen kohdalta ovat sotatoimet edistyneet hyvin. Tanaan tulleen tiedonannon mukaan on m.m. Syvärin asema joutunut joukkomme haltuun. Pohjoisempana ovat joukkomme saavuttaneet Prääsän ja lähestyvät Petroskoita. Voimme siis todeta, että Suomen ja Venäjän välillä käyty sota on johtanut menestyksiin. Jollei Venäjä olisi aikanaan hyökännyt, ei Suomi olisi joutunut sodan pyörteisiin.

Puheenjohtaja selosti sitten ulkomaiden suhtautumista maahamme, todeten, että se ei ole ollut samanlaista kahden sotamme aikana. Talvisodan aikana oltiin yleensä hyvin myötätuntoisia maattamme kohtaan. Nyt on asia toisin. Kertoi Ruotsin suhtautumisesta maahamme, todeten, että Ruotsissa on havaittavissa villettä mielialaa maattamme kohtaan. Englannin ja USA:n suhtautuminen maahamme on nyt aivan toinen kuin talvisodan aikana. Selosti Englannin työväenpuolueen vastausta Suomesta meikäläiseltä taholta lähetettyyn sähköeseen. Maailmassa on nyt käynnissä radiokampania erikoisrauhan aikaansaamiseksi Suomen ja Venäjän välillä. Tämä radiopropaganda on ollut hyvin taitavasti johdettua. Luki eräitä otteita k.o. propagandalähetyksistä. Kaikissa vakuutettiin, että Suomessa on paljon sotaväsymystä. Edelleen kerrottiin, että kenraali Öhquist olisi matkustanut Königsberg'iin pyytämään Hitleriltä lupaa rauhan tekemiseen. Kerrotaan myös eversti Zilliacus'en USA:n sanomalehtimiehille pitämästä esitelmästä. Rauhanhuhut ovat hyvin taitavasti hoidetut. Meitä ei moitita.

Ministeri Tanner kertoi tämän jälkeen Englannin sotilaallisesta toimeliaisuudesta viime aikoina. Puhuja totesi, että rauhan huhut ovat kaikkea perää vailla.

On väitetty, että Neuvostoliiton joukot olisivat vapaaehtoisesti poistuneet Kannakselta. Tässä ei ole perää. Kertoi Porlammilla saadusta suuresta sotasaaliista. Asiantuntijat sanovat, että sotasaalis, joka sieltä saatiin, on noin kahden miljaardin markan arvoinen.

Puhuja palasi vielä erikoisrauhan tekokysymykseen, kysyen, kenen kanssa rauha nyt olisi tehtävä? Rauhan tekemisestä harjoitetussa propagandassa esitetyt ajatukset ovat kyllä olleet esillä. Nyt on vanhat rajat saavutettu ja keskustelu sodan pää-

Liite 2
LÄÄKINTÖHALLITUKSEN
PÄÄJOHTAJA

ryhmän jäsen 9/9-41
Helsingissä, *syys* kuun 3 p:nä 1941.

Liite 1 *ryhmän jäsen* 9/9-41.

Sosialidemokraattiselle Eduskuntaryhmälle.

Sortavalan kaupungin hoitokunnan jäsenenä olen saanut nimityksen eräiden sotilashallinnon aikaisten tehtävien hoitamiseen Sortavalassa. Kun olen sanotun hoitokunnan ainoa sosialidemokraattinen jäsen, niin toivoisin voivani osallistua kaupunkimme asiainhoitoon niiden nykyisessä vaiheessa. Sen vuoksi anon, että minulle myönnettäisiin vapautusta eduskuntatyöstä kuukauden ajaksi, jona aikana osallistuisin Sortavalan kaupungin jälleerakennustyön alkuunpanoon.

Tervehtien:

Juni Raatikainen.

tymisestä sodan asteelle. Puhuja totesi, että Saksa ilmeisesti erehtyi Venäjän voimavarojen arvioimisessa. Esitti tästä eräitä tietoja.

Tämän jälkeen puhuja selosti Suomen osuutta sotatoimien kulussa. Suomen kohdalta ovat sotatoimet edistyneet hyvin. Tänään tulleen tiedonannon mukaan on m.m. Syvärin asema joutunut joukkomme haltuun. Pohjoisempaan ovat joukkomme saavuttaneet Prääsän ja lähestyvät Petroskoita. Voimme siis todeta, että Suomen ja Ve-

Sosialidemokraattiselle eduskuntaryhmälle.

Nyt sodan johdosta muuttuneissa oloissa vie toimeni keskusviraston päällikkönä niin tarkkaan aikani etten enää voi tunnollisesti hoitaa valitsijamiesteni minulle uskomaa tärkeää kansanedustajan tehtävää, joten pyydän, että ryhmä vapauttaisi minut eduskuntatyöstä.

Dr. Penttinen

määristä voidaan vähitellen aloittaa. Tuntuisi siltä, että suomalaisten ei olisi oltava mukana Pietarin valloittamisessa. Sen sijaan on idässä vielä rajojamme turvattava.

Kosketeltuaan Saksan Venäjän sotaretken päämääriä puhuja kysyi, miten Suomi voi irroittautua sotatoimista ja totesi, että se ei voi tapahtua ilman Saksan myötävaikutusta. Puhuja selosti sitten maamme taloudellista asemaa ja totesi, että maamme on suuresti riippuvainen Euroopan mantereiden valtioiden, lähinnä Saksan kanssa käytävästä kaupasta. Hän piti selvänä sitä, että meidän olisi päästävä sodasta irti niin pian kuin se suinkin on mahdollista. Tuotannollinen toiminta olisi saatava käyntiin. Tuotteita menisi nyt hyvin kaupaksi. Tuotannon harjoittamiseen tarvitaan työvoimaa. Suomi on pannut liikekannalla hyvin tarkoin voimansa. On annettu hyviä toiveita, että miehiä voitaisiin kohtapuolin ryhtyä vapauttamaan.

Tämän jälkeen puhuja kosketteli lähetystöjen vaihtoa koskevaa asiaa, siirtyen sitten selostamaan sisäpoliittisia kysymyksiä. Hän totesi, että maassa on nyt kaksi hallitusta: toinen on Helsingissä ja toinen päämajassa. Elintarvikeasemamme ei ole kovin ilahduttava. Polttoaineiden saanti on kuljetusvaikeuksien vuoksi vaikeutunut. Vallatut alueet tuottavat uusia kysymyksiä harkittavaksi. Korvauslakia tultaneen vaatimaan muutettavaksi siten, että menetetyistä omaisuudesta annettaisiin täysi korvaus. Jälleenrakennustyö olisi saatava käyntiin. Pääomista ja ennenkaikkea reaalipääomasta, m.m. raudasta, on puutetta. Selosti valtion rahataloudellista asemaa. Talousarvio saataneen koko helposti lukkoon.

Puheenjohtaja selosti sitten n.s. kuutosten juttua. Ensimmäisenä tavoitteena oli ollut pistää "kuutoset" turvasäilöön. Hallituksen meikäläiset jäsenet panivat vastaan. Asia jäi siihen. Sen jälkeen ryhtyi sisäministeri omalla vastuullaan äsken tunnetuksi tulleisiin toimenpiteisiin.

Puhuja oli sitä mieltä, että demokratiamme ansioksi on luettava, että olemme vaikeuksistamme niinkin hyvin selvinneet kuin mitä olemme. Kansanvaltamme on Saksassakin herättänyt kiinnostusta. Esitti tästä eräitä tietoja.

Selostuksen johdosta ei keskusteltu.

Vakuudeksi:

Matti Tamm

Puheenjohtaja.

Hugo Rautava

Sihtööri.

Tarkistettu:

Tea Tamm Samuli Tervo.

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 26 p:nä syyskuuta 1941. Kokous alkoi kello 14,45. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Aarniokoski, Andersson, G., Erich, Fagerholm, Hakala, Hakkila, Juutilainen, Koivulahti-Lehto, Komu, Kuusisto, Kämäräinen, Lepistö, Lonkainen, Mustasilta, Nokelainen, Pekkala, Raatikainen, J. (Ryhmän luvalla Sortavalassa), Salovaara, Tanner, Tuominen, Turkka, Wenman, Wirtanen ja Voionmaa. Puhetta johti Reinikainen ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Ilmoitus Englannin hallitukselta tulleesta nootista.

Puheenjohtaja ilmoitti, että Englannin hallitukselta on tullut nootti, jonka sisältöä ministeri Pekkala on luvannut ryhmän jäsenille selostaa sen jälkeen kun hän on saanut siihen tutustua.

Merkittiin pöytäkirjaan.

2 §.

Talousarvioesityksen lähetekeskustelun hoitaminen.

Päätettiin, että ensi vuoden talousarvion lähetekeskustelussa ryhmän puolesta puhuvat ryhmän jäsenet Salmenoja ja Lehtokoski, ja että muitakin ryhmän jäseniä kehoitetaan asiasta eduskunnassa puhumaan.

3 §.

Martti Peltosen ja Hugo Aattelan selostukset.

Puheenjohtaja ilmoitti, että ryhmän jäsenet M. Peltonen ja H. Aattela tulevat nyt ryhmäkokouksen 1/9 tekemän päätöksen mukaisesti selostamaan käyntejään rintamajoukkojen luona.

Puheenjohtaja luovutti ensimmäiseksi puheenvuoron M. Peltoselle, joka ryhtyi selostamaan matkahavaintojaan, joita hän oli tehnyt pohjoisimmalle suomalaisten joukkojen hallussa olevalle rintamaosalle tekemällään matkalla.

Toveri Peltonen huomautti aluksi, että hän oli matkalle lähtiessään asettanut itselleen kaksi tehtävää: 1) ottaa selkoa siitä, miten miehet suhtautuvat tilanteeseen, ja 2) kertoa miehille kotirintamasta. Puhuja sanoi, että kun hän meni miesten telttaan, niin heti kysyttiin, miten viljat on saatu korjuuseen? Tähän vastasin, että heinät on saatu korjatuiksi ja että viljat on saatava korjuu-

seen. Edelleen kysyttiin: koska tulee rauha? Tähän vastasin, että sitä ei voi sanoa kukaan. Havaittiin, ettei miehissä ollut minkäänlaista sellaista sotainnostusta, että sotatoimia olisi jatkettava vaikka Uraalille asti. En myöskään tavannut sokeaa saksalaisten ihailemista. Yleensä ei tunnettu ymmärtävän sitä, että suomalaisten joukkojen on mentävä niin kauas itään. Enkä sitä ymmärrä minäkään, sanoi puhuja.

Tämän jälkeen puhuja kertoi eräistä sotatoimista ja siitä hävityksestä, jota vihollinen oli peräytyessään suorittanut. Selostuksesta ilmeni, että vihollinen oli tehnyt tuhoa peräytyessään, mutta että huomattavan paljon oli kyliä ja taloja jäänyt ehjäksi. Sanoi silmälilleensä myöskin viljelyksiä, joita oli jonkin verran. Kolhooseihin hän oli myös tutustunut. Kertoi eräitä piirteitä kolhoositoiminnasta. Sanoi, ettei hän kovin paljoa laske sen maakunnan varaan, vaikka se meillekin jäisi. Metsät ovat yleensä siellä päin kirveen käymättömiä, jos ne ovat kaukana liikeväylistä.

Peltosen selostuksen päätyttyä luovutti puheenjohtaja puheenvuoron Aattelalle, joka ryhtyi selostamaan puolustusasiainvaliokunnan matkaa Viipuriin, Karjalan kannakselle ja etulinjoille.

Puhuja mainitsi aluksi, että retkeilijät menivät ensin junalla Lappeenrantaan, josta matkaa jatkettiin suurella linja-autolla Saimaan kanavaa noudattelevaa tietä myöten kohti Viipuria. Jo matkalla Viipuriin tutustuttiin nykyisen sodan ja talvisodan aikaisiin tuhoihin. Viipurissa mentiin ensin Papulan mäelle kumollaan olevan näkötorin paikalle, josta saatiin selvä näkymä nykyisestä Viipurista. Näkymä on lohduton, jolle kuitenkin tuo voimakasta lievitystä se, että kaupunki on jälleen meidän. Katsojan eteen avautuu poltetu ja hävitetty Viipuri. Ensin tosin tuntuu siltä, niinkuin kaupunki olisi säilynyt suhteellisen hyvässä kunnossa, mutta kun lähemmin asiaa tarkastaa, ^{havaitsee} että monet sellaisistakin talloista, jotka ovat pystyssä ovat sisältä palaneita. Papulan mäeltä lähdimme kiertomatkalle itse kaupunkiin ja saimme lähemmin tutustua siihen. Erittäin voimakkaasti vaikutti meihin käynti Viipurin entisen asemarakennuksen raunioiden ääressä. Sotavangit siinä perkailivat hävityksen jälkiä. Vain pieni osa entisestä kauniista asemarakennuksesta oli jäänyt pystyyn.

Puhuja kuvaili tämän jälkeen lähemmin sitä, millaisessa kunnossa Viipuri nyt on. Monet julkiset rakennukset ovat jääneet pystyyn ja ovat näköjään kunnossa. He olivat käyneet sotilassairaalaan tutustumassa ja havainneet, että se on päässyt suhteellisiin pie- nin vaurioin. Varsin uljaalta näytti Viipurin vanha linna, jonka tornissa liehui Suomen lippu. Eräät kaupunginosat ovat säilyneet paremmin kuin muut, mainitsi tästä esimerkkejä. Yleiskuva Viipurista jäi sellaiseksi, että meistä tuntui jonkin verran liioitelluilta ne kuvaukset, joita eräät Tk-kirjeenvaihtajat ja kansanedustaja, Viipurin kaupunginjohtaja Tuurna olivat siitä antaneet. Pidimme noita kuvauksia liian valoisin värein piirrettyinä.

Viipurista jatkui matkamme Koiviston ja Uudenkirkon tietä myöten Terijoelle. Tällä matkalla saimme elävän kuvan talvisodan ja nykyisen sodan aikaansaamasta hävityksestä kulkemallamme alueella. Kertoi yksityiskohtaisemmin hävityksestä. Selostuksesta ilmeni, että Kannaksella on tavattoman paljon tuhoutunut asuin- ja talousrakennuksia. Suuri osa niistä tuhoutui jo talvisodan aikana suomalaisten itsensä polttamina.

Puhuja kertoi, että Terijoelle saavuttaessa venäläiset ryhtyivät Kronstadt'ista käsin pommittamaan Terijokea. Onneksi eivät tykinammukset saaneet sillä kertaa minkäänlaista tuhoa aikaan. Retkeläiset olivat olleet Vallilan rykmentin upseerien vieraina. Upseerit olivat järjestäneet heille erittäin hauskan illan samassa talossa, joka oli ollut Kuusisen hallituspaikkana. Myöhemmin illalla he olivat menneet erääseen näkötorniin katsomaan mitenkä saksalaiset pommittivat Pietaria ja Kronstadt'ia. Saksalaisia lentokoneita ei tosin, pimeä kun oli, näkynyt, mutta sen sijaan oli näkynyt valonheittimien valtavat valojuovat sekä ilmatorjuntatyk- kien sulkutulen ammusten lukemattomat räjähtelyt sekä saksalaisten pommien räjähdysten valtavat tulenlieskat. He olivat myös kuulleet lentopommien räjähdysten äänet. Puhuja vakuutti, että se oli unoh- tumaton näky, jota he Terijoella saivat katsella. Oli jotakin oudon kummallista seurata turvallisen välimatkan päästä sodan hirt- vittävää tuhonäytelmää.

Retkeilijät olivat olleet Terijoella yötä ja aamulla oli matka jatkunut kohti Mainilaa. Ensin he olivat käyneet Lintulan luostarissa ja sieltä menneet erääseen esikuntaan, jossa oli ollut saapuvilla sikäläistä lohkoa komentava kenraali ja hänen lähimmät upseerinsa. Esikunnassa oli heille eräs eversti esittänyt varsin kiintoisan kuvauksen niistä sotatoimista, jotka osaltaan

olivat johtaneet Viipurin ja koko Kannaksen vapautumiseen vihollisen vallasta. Esikunnasta oli matka jatkunut Mainilaan ja sieltä edelleen erääseen raskaaseen tykkipatteriin, joka pantiin retkeläisten siellä käynnin vuoksi toimimaan. Maalina oli eräs viholliskorsu, joka kuulema oli tavattoman vahva betonista rakennettu.

Takaisintulomatka oli tapahtunut Kivennavan ja Muolaan kautta. Puhuja kertoi miten hävitetyiltä nämä seudut näyttivät. Varsinkin oli Muolaan kirkonkylän seutu ollut lohduttoman näköinen, siinä kun ei enää ollut yhtään taloa ei edes talojen sauhupiippuja pystyssä. Itse kirkosta, joka oli ollut suuri ja kivistä rakennettu ja johon oli mahtunut yli 2,000 henkeä, ei ollut muuta jäljellä kuin osin pystyyn jääneet päätyseinät ja valtava kivi- ja tiilisoraläjä. Näkymä muistutti elävästi niitä kuvia, joita on nähty maailmansodan aikaista n.s. länsirintamaa kuvattaessa.

Muolaassa, samoin kuin osin muuallakin, oli retkeilijäin huomio kiintynyt niihin peruna- ja viljasatoihin, joita siellä melko runsaasti oli, ja jotka suurimmaksi osaksi, ainakin mitä perunaan tulee, vielä olivat korjaamatta. Puhuja kertoi yksityiskohtaisemmin Kannaksella näkemistään vilja- ja perunaviljelyksistä. Sanoi retkeilijäin olleen hyvin huolestuneita sen johdosta, että verraten suuret elintarvikemäärät näyttävät jäävän korjaamatta. Puhujan mielestä olisi asian johdosta ryhdyttävä kiireellisiin toimenpiteisiin. Sato olisi saatava korjatuksi niin tarkkaan kuin suinkin.

Puhuja kuvasi vielä matkan loppuvaiheita. Talvisodan aikana kuuluisaksi tulleen Summan rintamalohkolla he myös olivat käyneet, vaikka pimeä olikin jo näkyväsyyttä haitannut. Retkeläiset olivat tutustuneet pariin venäläisten joukkohautaan, jolloin he olivat joutuneet toteamaan, että venäläiset olivat tuonneet haudoilleen kiviä suomalaisilta hautausmailta. Tämä oli heihin tehnyt hyvin ikävän vaikutuksen.

Automatka oli päättynyt Lappeenrantaan, josta se oli aloitettu. Vakuutti, että matka oli ollut hyvin antoisa ja opettavakin.

Pyy: Kiinnitti huomiota Kannaksella olevan sadon korjuuseen. Ehdotti, että ryhmä lähettäisi lähetystön käymään pääministerin ja kansanhuoltoministerin luona kiirehtimässä sadonkorjuutöiden toimittamista Kannaksella ja yleensäkin siellä misssä satoja vielä on korjaamatta.

Jokinen: Kertoi havainnoistaan, joita oli tehnyt Aattelan selostamalla retkellä, jonka osanottajana oli ollut. Sanoi kiinnittäneensä erikoista huomiota siihen, että Venäjän puolella oli rajan läheisyydessä oleva alue ollut asumaton. Se oli sotilaallisista syistä tyhjennetty siviiliasukkaista. Totesi myös, että Kannaksella on huomattavia peruna- ja viljaviljelyksiä, joilta sato on suurimmalta osalta ja varsinkin perunan kohdalta korjaamatta.

Hiltunen: Kannatti Pyy'n ehdotusta. Olisi tärkeätä saada sadonkorjuutyöt täyteen käyntiin. Viljan kohdalta tosin se alkaa olla jo pahasti myöhäistä, mutta perunain nostoaika on parhaillaan käsissä.

Kuittinen: Kertoi minkälaisia vaikeuksia on ollut työvoiman saamisessa. Myöskin majoituksen ja ruoan järjestäminen sadon korjaajille on tuottanut vaikeuksia. Karjalaan palaavan väestön on ollut vaikeata päästä takaisin entisille asuinpaikoilleen. Sotilasviranomaiset ovat huomauttaneet m.m. miinavaarasta. Olisi vapautettava sotaväen vanhempia ikäluokkia suorittamaan maataloustöitä, tai ainakin heille olisi annettava lomaa sitä varten.

Lumme: Kiitti selostajia. Selosti mitä tietoja perustuslakivaliokunnassa oli saatu elintarvikeasemastamme. On sanottu, että tähänastisten tietojen mukaan on viljavaroissamme 75 miljoonan kilon vaje. Kannatti ehdotusta lähetystön lähettämisestä pääministerin ja kansanhuoltoministerin puheille. Esitti eikö myös päämajaan olisi tämän asian vuoksi lähetystön mentävä.

Kivisalo: Puhui sadonkorjuutöiden välttämättömyydestä. Kannatti Pyy'n ehdotusta.

Penttala: Ehdotti, että ne edustajat, joita ei eduskuntatyössä välttämättä tarvita, lähtisivät joksikin ajaksi sadonkorjuutöihin Kannakselle. Kannatti Pyy'n ehdotusta.

Rantala: Kertoi oloista Itä-Karjalassa, m.m. Säämäjärvelä on paljon viljaa korjaamatta. Tähän asiaan ovat eräät korkeat upseerit kiinnittäneet huomiota.

Toivonen: Piti päämajassa käyntiä välttämättömänä. Sadonkorjaajille on sotaväen puolesta järjestettävä ruoka ja majoitus. Mainitsi, että hän on saanut tietoja, että kaukaisilla rintamaosilla on miehistöllä ruoan puutetta.

Pyy: Jos karjalaisten paluu entisille asuinpaikoilleen järjestettäisiin nykyistä joustavammaksi, niin karjalaisella väelläkin siellä oleva sato tulisi korjatuksi. Tämä on pääasiassa järjestelykysymys. On esiintynyt eräitä epäkohtia. Niinpä, jos joku

löytää oman maanviljelystyökalunsa, niin sitä ei saa pitää, vaan se on vietävä yhteiseen varastoon, josta sen sitten joskus saa itselleen. Kertoi erään esimerkin tästä.

Keskustelun tähän päätyttyä päätettiin, että ryhmän puolesta lähetetään sadonkorjuukysymyksen vuoksi lähetystö pääministerin, kansanhuoltoministerin ja puolustusministerin luokse, ja, jos lähetystö pitää sen tarpeellisena, se voi myöskin käydä päämajassa.

Lähetystön jäseniksi valittiin ryhmän toinen puheenjohtaja Reinikainen sekä ryhmän jäsenet Hiltunen, Pyy ja Aattela.

V a k u u d e k s i :

Osk. Reinikainen
Puheenjohtaja.
Eino Aattela
Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

Albin Karonen

Arvid Jallala

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouksesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntatalossa 9 p:nä lokakuuta 1941. Kokous alkoi kello 18. Saapuvilla olivat: Bryggari, Kulovaara, Kuusisto, Lehtokoski, Linna, Lonkainen, Reinikainen, Syrjänen, Tanner, Tolonen, Wirtanen, Voionmaa ja Aattela sekä lisäksi ministerit Fagerholm ja Pekkala sekä kutsuttuna ryhmän jäsen Mustasilta. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

"Piiskurin" tilasto.

Esiteltiin ryhmän "piiskurin" Tolosen laatima tilasto ryhmän jäsenten poissaoloista istunnoista ja valiokuntien kokouksista. (Liite 1) Tilastonsa ohella "piiskuri" esitti seuraavaa:

"Koska piiskurin asettamisen jälkeen tapahtuneet poissaolot eivät näytä olevan huolimattomuuksista johtuneita laiminlyöntejä, vaan olojen pakosta poikkeustilan tuomia tapahtumia, ja kun useimmat toverit^{ovat} tällä ajalla^{luvan} sääntöjen mukaan ainakin toiselta puheenjohtajalta hakeneet ja saaneet, niin voitane ajatella "amnestian" antamista seuraavilla ehdoilla:

1. Joka tästä edes ryhmän sääntöjä ja päätöksiä vilpittömästi noudattaa.

2. Joka mahdollisen poissaolonsa jälkeen heti piiskurille ilmoittaa, että saiko hän siihen luvan ja mistä kautta sekä

3. Joka piiskurille esittää sellaisen mahdollisesti esiin tulevan ja poissaolonnsa vaikuttavan esteen, minkä edellä ei voinut lupaa hakea ja jonka laillisuus olojen pakottamana jää jälkiharjinnasta riippuvaksi.

Ministerien, toimittajien ja muiden, jotka erikoisoikeuksia kaipaavat, on erikseen käännyttävä ryhmän puoleen ja sittemmin toimittava saamiensa ohjeiden mukaisesti.

Siis ehdotan, että ryhmän jäsen, joka näitä ehtoja, sääntöjä ja päätöksiä täsmällisesti vuoden 1941 istuntokauden ajan noudattaa, ei joudu myöskään ennen syyskuun 10 päivää tapahtuneiden laiminlyöntiensä johdosta piirijärjestöille lähetettävien syytösten alaiseksi."

Tanner: Näyttää siltä, että ryhmän tekemällä päätöksellä

piiskurin asettamisesta ja ryhmäkurin tiukentamisesta olisi saavutettu tuloksia. Piiskurin ehdotus olisi hyväksyttävä.

Keskustelun päätyttyä hyväksyttiin Tolosen ehdotus, joka saatetaan myös ryhmäkokouksen hyväksyttäväksi.

2 §.

Reinikaisen vapauttaminen eduskuntatyöstä.

Otettiin käsiteltäväksi ryhmän toisen puheenjohtajan Reinikaisen ryhmälle osoittama kirjelmä, jossa hän anoi, että ryhmä vapauttaisi hänet eduskuntatyöstä, koska toimensa keskusviraston päällikkönä niin tarkoin vie hänen aikansa, ettei hän enää katso voivansa tunnollisesti hoitaa kansanedustajan tehtävää. (Kirjelmä liitteenä ryhmän pöytäkirjassa 9/9-41)

Lyhyen keskustelun jälkeen päätettiin ryhmälle ehdottaa, että Reinikaiselle ei myönnettäisi vapautusta eduskuntatyöstä, koska hänen eduskunnassa mukana oloaan pidetään tärkeänä.

3 §.

Köyliön kunnanvaltuuston lähetystön kirjelmä.

Esiteltiin Köyliön kunnanvaltuuston lähetystön kirjelmä ja sitä seuraava ote sanotun kunnan kunnanvaltuuston pöytäkirjasta. (Liitteet 2 ja 3)

Kirjelmästä samoin kuin valtuuston pöytäkirjan otteestakin selvisi, että Köyliön kunnanvaltuusto on yksimielisesti sillä kannalla, että suurtilojen maita on tilattomille annettava yhteiskunnallisista ja taloudellisista syistä, joten pika-asutuslain perusteella suoritettuja tai suunniteltuja toimenpiteitä ei suurtilojen kohdalta olisi peruutettava.

Reinikainen: Ilmoitti, että hän oli ryhmän puolesta ottanut Köyliön kunnanvaltuuston lähetystön vastaan, koska ryhmää tai sen v.v. ei silloin voitu saada koolle. Hän oli lähetystölle ilmoittanut, että ryhmän taholla tullaan kiinnittämään huomiota Köyliön kunnanvaltuuston kannanottoon. Hän oli myös viitannut siihen, että puolueemme keskuudessa toimii pienviljelijäin neuvottelukunta, joka hoitaa tämänluontoisia asioita.

Kirjelmä ja valtuuston pöytäkirjanote merkittiin saapuneiksi.

Liite 10. v. jäsenlistojen 9/10-41

S o s.-dem. E d u s k u n t a r y h m ä n

V a l m i s t a v a l l e v a l i o k u n n a l l e.

Tässä esitän suuntaa osottavan tilaston ryhmän jäsenten eduskuntatyössä tapahtuneista poissa oloista kuluvan vuoden ajalta. Tilastoa ei ole pidettävä täysin varmana senvuoksi, koska kaikkia merkityksettömiä istuntoja ei ole huomioitu, eikä mainita henkilöiden nimiä, joilla on yksi, tahi ei yhtään poissa oloa.

Nimi.	Ennen kesäk. 12. päivän istunnoista ja lähetystöistä yhteensä poissa:	Kesäk. 12. päivän jälkeen istunnoista:	Yhteensä 12. päivä/9 valis. ajat.
Pekkala.....	20	+	2.....22 ✓
Andersson G.....	18	+	2.....20
Hakala.....	13	+	7 (toimitustyö, joskus luv.) 20
Raatikainen J.....	14	+	3 (toimitustyö, joskus luv.) 17
Wenman.....	12	+	4 (joskus luvalla).....16
Komu.....	14	+	1 (luvalla).....15
Karjalainen.....	12	+	3 (eduskunnan luvalla)....15
Paasonen.....	10	+	4 (joskus luvalla).....14
Tanner.....	12	+	0.....12
Koivulahti-Lehto.....	5	+	5 (joskus luvalla).....10
Salovaara.....	9	+	1.....10
Pitkäsilta.....	5	+	5 (sairasloma).....10
Peltonen O.....	9	+	1 (joskus luvalla).....10
Hiltunen.....	7	+	3 (joskus luvalla).....10
Perho.....	8	+	2 (vakavat esteet).....10
Fagerholm.....	8	+	2.....10
Hiilelä.....	8	+	1 (tärkeät syyt).....9
Sillanpää.....	8	+	1.....9
Kujala.....	8	+	1.....9
Tervo.....	7	+	2 (useasti luvalla).....9
Simonen.....	7	+	2.....9
Malkamäki.....	7	+	2 (luvalla).....9
Tuominen.....	7	+	1 (luvalla).....8
Väisänen.....	8++	+	0.....8
Voionmaa.....	7	+	0.....7
Koponen.....	6	+	2 (luvalla).....8
Kilpi.....	7	+	1.....8

Nimi.	Alkuvuosi.	Piiskurin toimiajalla.	Yhteens.
Salmela-Järvinen.....	7	+	1.....8
Turkka.....	4++++		4 (toimitustyö ja luvalla) 8
Kajala.....	6	+	2.....8
Salmenoja.....	5	+	3 (tärkeät tehtävät).....8
Lindström.....	6	+	1 (luvalla).....7
Peltonen M.....	7	+	0.....7
Halonen.....	6	+	1 (luvalla).....7
Kuusisto Syrjänen.....	4 5	+ +	3 (luvalla) = 0.....5
Lepistö.....	4	+	3 (osittain luvalla).....7
Aarniokoski.....	5	+	1.....6
Hämäläinen.....	4	+	1 (mm.kulkuvaikeudet).....5
Jokinen.....	5	+	0.....5
Kulovaara.....	3	+	2 (luvalla).....5
Lindqvist.....	4	+	1.....5
Kekäläinen.....	4	+	1 (osittain luvalla).....5
Kivisalo.....	4	+	0.....4
Aattela.....	4	+	0.....4
Kupari.....	4	+	0.....4
Nokelainen.....	2	+	2 (luvalla).....4
Raatikainen U.....	3	+	1 (luvalla).....4
Lehtokoski.....	3	+	1.....4
Lumme.....	3	+	1 (luvalla).....4
Bryggari.....	3	+	0.....3
Erich.....	2	+	1 (luvalla).....3
Eskola.....	2	+	1 (laillinen syy).....3
Kettunen	2	+	1 (tärkeä tehtävä).....3
Kuittinen.....	2	+	1 (evakoinut ym.).....3
Wirtanen.....	2	+	1.....3
Juutilainen.....	2	+	1.....3
Malmivuori.....	2	+	1 (luvalla).....3
Kämäräinen.....	1	+	1 (luvalla).....2
Andersson K.....	2	+	0.....2
Mustasilta.....	2	+	0.....2
Sinisalo.....	2	+	0.....2
Toivonen.....	2	+	0.....2

väärikäsitysten välttämiseksi lienee syytä mainita, että piiskurin toimiajalla syyskuun 1 päivään mennessä ovat suuren valiokunnan koko-

uksista myös varamiehen puuttuessa olleet poissa: Jokinen 2 kertaa, Kuittinen yhden kerran sekä Lonkainen ja U. Raatikainen yhden kerran, mutta molemmat viimeksi mainitut olivat perustuslakivaliokunnan kokouksessa.

Katson sopivaksi ryhmälle esittää seuraavaa:

Koska piiskurin asettamisen jälkeen tapahtuneet poissa olot eivät näytä olevan huolimattomuuksista johtuneita laiminlyöntejä, vaan olojen pakosta poikkeustilan tuomia tapahtumia, ja kun useammat toverit ovat tällä ajalla luvan sääntöjen mukaan ainakin toiselta puheenjohtajalta hakenneet ja saaneet, niin voitane ajatella "amnestian" antamista seuraavilla ehdoilla:

1. Joka tästä edes ryhmän sääntöjä ja päätöksiä vilpittömästi noudattaa.

2. Joka mahdollisen poissa olonsa jälkeen heti piiskurille ilmoittaa, että saiko hän siihen luvan ja mistä kautta sekä

3. Joka piiskurille esittää sellaisen mahdollisesti esiin tulevan ja poissa oloonsa vaikuttavan esteen, minkä edellä ei voinut lupaa hakea ja jonka laillisuus olojen pakottamana jää jälkiharkinnasta riippuvaksi.

Ministerien, toimittajain ja muiden, jotka erikoisoikeuksia kaipaavat, on heidän erikseen käännyttävä ryhmän puoleen ja sittemmin toimittava saamiensa ohjeiden mukaisesti.

Siis ehdotan, että ryhmän jäsen, joka näitä ehtoja, sääntöjä ja päätöksiä täsmällisesti vuoden 1941 istuntokauden ajan noudattaa, ei joudu myöskään ennen syyskuun 10 päivää tapahtuneiden laimilyöntiensä johdosta piirijärjestöille lähetettävien syytösten alaiseksi.

Helsingissä 10 päivänä syyskuuta 1941.

Piiskuri.

piiskuri pyytää tämän itselleen-tulossa tarkastusta vastaan.

Liite 2 v.v. pöytäkirja 9/10-41

Sosiaalidemokraattisen Eduskunnan
Keräysjohtaja

Nyttemmin kun Moskovan rauhassa Neuvostoliitolle luovutettu Karjala on vallattu takaisin ja siirtolaiset ovat miltei kaikki ilmoittaneet palaavansa takaisin Karjalaan entisille asuintiloilleen, ovat monet paikkakuntalaiset kunnanviranomaisilta ja asutuslautakunnalta tiedustelleet, että olisiko heillä mahdollisuutta saada ostaa pika-asutuksen mukaan karjalaisille suunniteltuja tiloja, kun niitä suunniteltuun tarkoitukseen nyt ei tarvita käyttää. Useissa maan sanomalehdissä on myöskin näkynyt kirjoituksia siitä, että pika-asutustiloiksi suunnitellut tilat olisi pääasiassa käytettävä paikalliseen asutukseen, etupäässä tilallomille rintamamiehille ja muillekin maan tarvitsijoille.

Tilattomien maantarve ja pientilallisten lisäämän tarve Köyliössä on suurta. Tällä on pientilallisia, jotka ehdottomasti tarvitsisivat lisää pelto- ja metsämaata, v. 1931 toimitetun mittauksen mukaan on tiloja, joiden peltopinta-ala on 0-1 ha 112. 1-2 ha 81. 2-3 ha 59. 3-4 ha 44. 4-5 ha 50. 5-6 ha 51. 6-7 ha 24. 7-8 ha 30. 8-9 ha 22. siten on useita satoja sellaisia tilattomia, jotka erittäin halukkaasti ottaisivat ja perustaisivat uudistilan ja jonka menestykselliseen hoitamiseen heillä on mitä parhaimmat edellytykset. Viime vuosina Köyliössä on muodostunut useita sellaisia pääasiallisesti asuntotiloja, joilla ei ollenkaan ole metsämaata, jotenka näille metsättömille tiloille nyt olisi järjestettävä ainakin välttämätöin metsämaata kotitarvekulutusta varten. Nykyään voimassa oleva asutusalaki ei sisällä asuntotiloille annettavaksi metsämaata, mutta tällaisella paikkakunnalla kun Köyliö on, jossa ei ole mitään teollisuuslaitoksia ja niinollen asuntotilallisille mitään lisäansiomahdollisuuksia, vaan elävät he tällä pääasiallisesti asuntotilojensa tuoton varassa, olisi myöskin asuntotilallisille annettava metsämaata, koska sitä pitäjässä on yllinkyllin olemassa.

Jos Köyliössä olisi pika-asutus toteutettu suunnitellussa laajuudessa, niin olisi tänne tullut perustettavaksi 163 uutta tilaa joille

olisi ollut hankittava vähintään 1702 ha peltoa mikä olisi voinut nousta aina 2120 ha muunnettua peltohehtaaria, mikä seikka toteaa sen että kunnassamme löytyy viljeltyjä ja viljelyskelpoisia maita kylliksi.

Valtio jo ostikin Kokin ja Voitoisten sivukartanot sekä eräitä muita tiloja, Pajulan kartanon ja Pispan sekä Marketan maiden kauppa saamamme tiedon mukaan olisi lähiaikoina päätetty ja myöskin Vanha-kartanon päättilan maat suurimmalta osaltaan olisi tullut pikaasutettavaksi.

Nyttemin Köyliön kunnanvaltuusto ja asutuslautakunta sekä paikkakuntalaiset yleensä ovat sitä mieltä, että nämä sekä muut jo valtiole Vanhastakartanosta ostetut tilat, sekä Pajulan sivukartano Pispan ja Marketan sekä n.s. Kööpelin maat kuin myös muut pikaasutukseen jo suunnitellut maat kokonaisuudessaan, niihin erotettavine riittävine metsämaineen käytettävä paikalliseen asutukseen. Näiden tilojen ja maa-alueiden erottamisen jälkeen Köyliön Vanhankartanon päättilaan vielä jää peltoa yli 200 hehtaaria ja useita tuhansia hehtaareja erittäin, hyvä metsä, jotenka siinä vielä on maata yhdelle miehelle riittävästi.

Saavutetun kansamme yksimielisyyden säilyttämiseksi, puolustustahdon ja kunnan ylläpitämiseksi, on mielestämme ensiarvoisen tärkeätä merkitys sillä, miten asutua-asiat ja maanomistusolot nyt muuttuneissa olosuhteissa järjestetään. Ennenkaikkea tässä on otettava huomioon tilattomien rintamamiesten samoin kuin toissijaisesti muidenkin halukaiden viljelijöiden asuttaminen kansamme poliittisesti ja taloudellisesti lujitavalla tavalla, joka varmimmin saavutetaan tilatonta väestöä maahan kiinnittämällä. Mielestämme yhteiskunnan pyhä velvollisuus niille rintamamiehille samoin kuin kaikkien rintamamiesten omaisillekin, jotka hengellään ja verellään ovat isänmaatamme puolustaneet, hankkia tilaisuus maan saantiin pika-asutukseen käytettäväksi suunnitelluista maa-alueista.

Nyt muuttuneiden olosuhteiden vuoksi asutusoloja uudelleen järjestettävässä, pyydämme Köyliön kunnanvaltuuston valitsemina edellölevalle saattaa kunnioittaen asutusviranomaisten tietoon ehdotukseksi asutusolojen järjestämiseksi Köyliön kunnassa.

Köyliössä, syyskuun 15 päivänä 1941.

Aug. Mäkelä Aarne Marttila

OTE

Lähte 3 v. v. pöytäkirjaan 9/1041

Pöytäkirja Köyliön kunnanvaltuuston kokouksesta, joka pidettiin valtuuston kokoushuoneessa Vuolijärvessä
SYYS kuun 6 p:nä 1941.

Saapuvilla oli 11 valtuutettua. Poissa olivat Adam Lehtimäki, Aug. Vuolijärvi, K. R. Lilius ja Y. Rintala.

~~Joista~~

~~oli ilmoittanut tällaisen esteen.~~

Puhetta johti Aarne Marttila

ja pöytäkirjaa piti Antton Santamäki.

~~Kun on todettu, että kokous oli määrättyllä tavalla ilmoitettu ja saapuvilla olevien jäsenten lukumäärään nähden päätösvaltainen, valittiin pöytäkirjan tarkastajiksi valtuutetut~~

18 §.

Pitkän keskustelun jälkeen päätettiin lähettää lähetystö Köyliön asutusasioita hoitavien viranomaisten ja edustantaryhmien puolella maansaatin turvaamiseksi paikkakunnan asukkaille sittenkin pika-asutuslain mukaisesti ruvetaan mahdollisasti muuttamaan. Keskustelussa oli valtuusto yksimielisesti sillä kannalla, että suurtilojen maita on tilatonille annettava yhteiskunnallisista ja taloudellisista syistä. Lähetystöön tuli valituksi kunnallislautakunnan esimies Aug. Mäkelä ja Asutuslautakunnan

olisi ollut
nousta aina
että kunnassan
Valtio jo
muita tiloja,
saamamme tiedo
tanon päätilan
Nyttemin
kuntalaiset yl
le Vanhastakar
Marketan sekä
nitellut maat
sämaineen käyt
eiden erottami
peltoja, yli 20
väh metsää, j
Saavutetun
ja kunnan yl
kitys sillä,
olosuhteissa
tilattomien
den viljelijö
lujittavalla
han kiinnitt
rintamamiehill
hengellään ja
suus maan sa
eista.

Nyt mu
jestettävissä,

van saattaa kunnioittaen asutusviranomaisten tietoon ehdotukseksi asu-
tusolojen järjestämiseksi Kyyliön kunnassa.

Kyyliössä, syyskuun 15 päivänä 1941.

Aug. Mäkelä *Samuel Penttilä*

puheenjohtaja Aarne Marttila.

Pöytäkirja tarkistettiin heti.¹⁾

~~Pöytäkirjan tarkistaminen, jonka tulee tapahtua p:nä kuuta
19, annettiin puheenjohtajan ja sitä varten valittujen valtuuston jäsenten
ja tehtäväksi.²⁾
Pöytäkirjan olemme p:nä kuuta 19 tarkistaneet ja
oikeaksi havainneet.³⁾~~

Aarne Marttila.

Puheenjohtaja.

Antton Santamäki.

Pöytäkirjantekijä.

Tarkistettu pöytäkirja on julki luettu valtuuston kokoushuoneessa edeltäpäin il-
moitettuna päivänä, 6 p:nä SYYS kuuta 19 41.

Frans Salonen.

Niilo Hirsikoski.

Otteen oikeaksi, ~~että ei ole säädetyn ajan kuluessa ole otettu pöytäkirjasta~~
~~otetta valtuusta varten, oikeaksi todistaa~~ SYYS kuuta p:nä 19 41.

Samuel Penttilä

1) Tässä tapauksessa pöytäkirjan allekirjoittavat puheenjohtaja, pöytäkirjan tekijä ja vähintään kaksi
valtuuston jäsentä. Jos pöytäkirjan tarkistaminen jätetään puheenjohtajan ja erikseen valittujen tarkista-
jien tehtäväksi, pyyhitään tämä pois.
2) Tässä tapauksessa pöytäkirjan allekirjoittavat puheenjohtaja, pöytäkirjantekijä ja valitut tarkistajat.
Jos valtuusto heti tarkistaa pöytäkirjan, pyyhitään tämä pois.
3) Jos pöytäkirja heti tarkistetaan, pyyhitään tämäkin pois.

Pika-asutustoiminnan jatkaminen.

Keskusteltiin siitä missä muodossa pika-asutustoimintaa olisi jatkettava.

Keskustelun päätyttyä päätettiin ryhmäkokoukselle ehdottaa, että annettaisiin pienviljelijäin neuvottelukunnan tehtäväksi ryhtyä valmistelevasti käsittelemään pika-asutustoiminnan jatkamiskysymystä.

Hoidotta jätettyjen pika-asutustilojen asia.

Keskusteltiin ryhmän jäsenen Mustasillan, joka kutsusta oli v.v. kokoukseen saapunut, esityksen pohjalla pika-asutuslain perusteella muodostettujen mutta nykytilanteen vuoksi hoidotta jätettyjen tilojen asiasta.

Mustasilta: Selosti pika-asutuslain perusteella muodostettujen mutta hoitamatta jätettyjen tilojen asiaa. Kysymykseen olisi kiinnitettävä vakavaa huomiota. Tiloilla suoritettavat työt olisi välttämättä saatava tehdyiksi. Ehdotti että ryhmän puolesta lähetettäisiin lähetystö hallituksen asianomaisen jäsenen luokse asiasta puhumaan.

Keskustelun päätyttyä päätettiin, että ryhmän jäsen Mustasilta kääntyy esittämänsä asian johdosta yksityisenä ryhmän jäsenenä maatalousministerin puoleen.

Ryhmien välisen neuvottelukunnan kokoontuminen.

Otettiin käsiteltäväksi yhteistoiminnan harjoittaminen eduskunnan kansanvaltaisten ryhmien välillä.

Wirtanen: Ruotsalaisen kansanpuolueen eduskuntaryhmän taholta on tehty esitys, että hallitus antaisi eduskunnalle esim. salaisessa istunnossa selostuksen m.m. ulkopoliittisista asioista ja että edustajille varattaisiin tilaisuus keskustella asiasta. Ryhmän olisi yhdyttävä tähän esitykseen.

Tanner: Puoluetoimikunnassa oli keskustelua sodan päämääristä. Pidettiin tärkeänä sitä, että sodan päämäärät saataisiin vähitellen määrätyiksi, ja siinä mielessä olisi saatava aikaan yhteinen neuvottelu hallituksen ja päämajan kanssa sekä myöhemmin myöskin eduskunnan kanssa. Puhuja piti suotavana sitä, että eduskunnan kansanvaltaisten ryhmien välinen neuvottelukunta saataisiin koolle keskustelemaan eräistä tämän hetken kysymyksistä.

Voionmaa: Yhtyi puoluetoimikunnan kannanottoon.

Keskustelun päätyttyä päätettiin ehdottaa ryhmälle, että ryhmän puolesta ryhdyttäisiin toimenpiteisiin eduskunnan kansanvaltaisten ryhmien välisen neuvottelukunnan koollekutsumiseksi.

7 §.

Sotatalouden tarkastus.

Keskusteltiin suhtautumisesta hallituksen esitykseen sotatalouden tarkastuksesta.

Bryggari: Hallituksen antama sotatalouden tarkastusta koskeva lakiesitys on kovin laajakantoinen. Jos se hyväksytään sellaisenaan, niin valtiontilintarkastajat tulevat sivuutetuiksi. On kysymys suurista summista, joiden valvonta joutuisi eduskunnan kontrollivallan ulkopuolelle. Oli sitä mieltä, että ryhmän ei olisi tälle tielle mentävä. Viittasi edustaja Estlanderin vastalauseeseen.

Lonkainen: Perustuslakivaliokunnan meikäläiset jäsenet kannattavat esityksen hyväksymistä. Selosti perustuslakivaliokunnan asiasta antamaa lausuntoa. Lakiesitykseen olisi ehkä tehtävä sellainen muutos, että sotatalouden tarkastajain on annettava kertomus ei vain valtiontilintarkastajille vaan myöskin eduskunnalle. Puolustuslaitoksessa käsitellään varoja hyvin suvereenisesti. Varojen käytön tarkoituksenmukaisuuspuoli on tärkein ja siksi sitä puolta on erikoisesti tarkastettava.

Tanner: Kun tätä asiaa hallituksessa valmisteltiin, niin tarkoitus oli tehostaa tilintarkastustoimintaa.

Pekkala: Bryggari on saanut väärän käsityksen hallituksen esityksestä. Tarkoituksena ei ole eduskunnan kontrollivallan vähentäminen. Sotatalouden tarkastus antaisi samalla tavalla kertomuksensa valtiontilintarkastajille kuin revisiolaitoskin antaa. Revisiolaitos ei ole niin kokoonpantu, että se voisi toimittaa tämänlaatuisen tarkastuksen. Ruotsissa on samanlainen tarkastuslaitos toiminnassa.

Aattela: Lakiesitys on tärkeä. Selosti asian käsittely valtiovarainvaliokunnan asianomaisessa jaostossa. Lakiesityksen 2 §:ään esitetään sellaista muutosta, joka poistaisi sellaiset epäilyt, että eduskunnan kontrollivaltaa tulnaisiin tuntuvasti supistamaan.

Lehtokoski: On tuntunut siltä, että pyritään saamaan jotain uutta valtiontilintarkastukseen. Laki olisi säädettävä määräaikaiseksi.

Voionmaa: Kun hallituksen esitys tuli, sain siitä sellaisen käsityksen, että sillä pyritään saamaan selvyyttä siitä talousarvion osasta, johon eduskunnan tarkastusvalta ei tähän asti ole ylet-

tynyt. Esitti eräitä muutoksia lakiesitykseen.

Pekkala: Huomautti että sotatalouden tarkastuslaitoksella on revisiolaitoksen voimat käytettävissään.

Keskustelun tähän päätyttyä todettiin, että keskustelu on selvittänyt asiaa.

8 §.

Viljan luovuttaminen kulutustarkoituksiin.

Keskusteltiin Syrjäsen esille ottamana viljan luovuttamisesta kulutustarkoituksiin.

Syrjänen: Kertoi, että Kuusankoskella ei ole toteutettu viljan luovutusvelvollisuutta. Nimismies ei ole pannut syytteeseen niitä, jotka ovat velvollisuutensa laiminlyöneet. Eivätkö hallituksen meikäläiset jäsenet voisi vaikuttaa siihen suuntaan, että hallituksen taholta puututtaisiin tähän asiaan.

Tanner: Syrjäsen tiedoitus otetaan varteen mikäli voidaan.

9 §.

Lomanpyyntöjä.

Koponen pyysi yksityisasiain vuoksi lomaa eduskuntatyöstä t.k:n 10-15 päivien ajaksi.

Onni Peltonen pyysi yksityisasiain vuoksi lomaa eduskuntatyöstä t.k:n 10 päiväksi.

Päätettiin puoltaa pyyntöjä.

V a k u u d e k s i :

Matti Launi
Puheenjohtaja.

Eino Kallio
Sihteeri.

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 9 p:nä lokakuuta 1941. Kokous alkoi kello 19. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Andersson, G., Hakala, Hakkila, Halonen, Jokinen, Kilpi, Koivulahti-Lehto, Komu, Koponen, Lehtokoski, Lepistö, Peltonen, O., Raatikainen, J. (Ryhmän luvalla Sortavalassa), Salmela-Järvinen, Salmenoja, Salovaara, Sillanpää ja Turkka. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

"Piiskurin" tilasto.

Esiteltiin ryhmän "piiskurin" Tolosen laatima tilasto ryhmän jäsenten poissaoloista istunnoista ja valiokuntien kokouksista. (Liitteenä v.v. pöytäkirjassa 9/10-41) Tilastonsa ohella piiskuri teki erään ehdotuksen. (Katso v.v. pöytäkirjaa 9/10-41)

Valmistava valiokunta ehdotti, että ryhmä hyväksyisi Tolosen ehdotuksen, että ryhmän jäsen, joka noudattaa piiskurin kirjelmässä mainittuja poissaoloja koskevia ehtoja sekä ryhmän sääntöjä ja päätöksiä, ei joudu ennen syyskuun 10 päivää tapahtuneiden laiminlyöntiensä johdosta piirijärjestöille lähetettävien syytösten alaiseksi.

Hyväksyttiin v.v. ehdotus, ja piiskurille annettiin ryhmän tunnustus toiminnastaan.

2 §.

Pika-asutustoiminnan jatkaminen.

Keskusteltiin pika-asutustoiminnan jatkamisesta.

Puheenjohtaja Tanner huomautti, että olisi tärkeätä ryhmän selvittää itselleen pika-asutustoiminnan jatkamista koskeva asia.

Valmistava valiokunta ehdottaa, että annettaisiin pienviljelijäin neuvottelukunnan tehtäväksi ryhtyä valmistelevasti käsittelemään pika-asutustoiminnan jatkamiskysymystä. Sen olisi valmistettava asiasta joku ohjelma, joka sitten tulisi ryhmän ja mahdollisesti myöskin puolue-neuvoston käsiteltäväksi.

Kivisalo: Esitti käsityksensä siitä millaisia maita olisi pika-asutuslain perusteella edelleenkin asutustarkoituksiin otettava.

Linna: Kertoi keskustelustaan edustaja Teittisen kanssa. Teittinen oli ollut sillä kannalla, että ainakaan I luokan luovutusvelvolliset eivät saisi maitaan takaisin. Sanoi tiedustelleensa yhtei-

söjen maiden kohtaloa. Teittinen oli sanonut, että ainakin kuntien ja sosiaalisten huoltolaitosten maita olisi annettava takaisin. Tästä seikasta olisi annettava ohjeita pienviljelijäin neuvottelukunnalle.

Tanner: Tässä vaiheessa ei ole hedelmällistä keskustella tästä asiasta. Pääsunta tiedetään, yksityiskohtia ei. Pääsuuntaa voidaan määritellä, että sosiaalisiin y.m.s. tarkoituksiin varatut maat olisi palautettava takaisin. Pienviljelijäin neuvottelukunta saa käsitellä asiaa koko laajuudessaan.

Asiasta puhuivat vielä Kuittinen ja Erich.

Keskustelun päätyttyä hyväksyttiin v.v. ehdotus.

3 §.

Reinikaisen vapauttaminen eduskuntatyöstä.

Otettiin uudelleen käsiteltäväksi ryhmän toisen puheenjohtajan Reinikaisen ryhmälle osoittama kirjelmä, jossa hän anoi, että ryhmä vapauttaisi hänet eduskuntatyöstä, koska hän toimensa vuoksi ei katso voivansa tunnollisesti hoitaa kansanedustajan tehtävää. (Kirjelmä liitteenä ryhmän pöytäkirjassa 9/9-41)

Valmistava valiokunta ehdotti, että Reinikaiselle ei myönnettäisi vapautusta eduskuntatyöstä, koska hänen eduskunnassa oloaan pidetään tärkeänä.

Hyväksyttiin yksimielisesti v.v. ehdotus.

4 §.

Ryhmien välisen neuvottelukunnan kokoontuminen.

Puheenjohtaja ilmoitti, että ryhmän v.v. on keskusteltu ulkopoliittisen ja sodan päämääriä koskevan keskustelun järjestämisestä eduskunnan jäsenille hallituksen esim. eduskunnan salaisessa istunnossa antaman selostuksen pohjalla. Myöskin puoluetomikunnan kokouksessa ja "yhteishyvän valiokunnassa" on keskusteltu sodan päämäärien määrittämisestä. On pidetty tärkeänä, että saataisiin yhteinen neuvottelu hallituksen ja päämajan kanssa sekä myöhemmin myöskin eduskunnan kanssa.

Valmistava valiokunta ehdottaa, että ryhmän puolesta ryhdyttäisiin toimenpiteisiin eduskunnan kansanvaltaisten ryhmien välisen neuvottelukunnan koollekutsumiseksi.

Hyväksyttiin v.v. ehdotus yksimielisesti.

5 §.

Lomanpyyntöjä.

Koponen pyysi yksityisasiain vuoksi vapautusta eduskun-

tatyöstä t.k:n 10-15 päivien ajaksi.

Onni Peltonen pyysi vapautusta eduskuntatyöstä t.k:n 10 päiväksi.

Pyyntöihin suostuttiin v.v. ehdotuksen mukaisesti.

6 §.

Tannerin selostus.

Puheenjohtaja selosti Keski-Eurooppaan tekemää matkaansa.

Puhuja mainitsi aluksi, että matkan tarkoituksena oli käydä Vienin messuilla, mutta retkeilijät kävivät myös Slovakiassa ja Kroatiassa. Hän sanoi, että elämä Saksassa kulkee aikalailla normaaliseen suuntaan. Autoja on ehkä hiukan vähemmän liikkeellä kuin aikaisemmin, mutta ne kulkevat bensinillä. Ihmiset ovat hyvin puettuja, eivätkä näytä nälkiintyneiltä.

Sotatoimista mainitsi puhuja, että Vienissä ei ole hälyytyksiä ollut, ja että Berlinissä ei äkkiä ollenkaan huomaa, että sitä on pommitettu. Nähdäkseen pommituksen jälkiä on tehtävä erikoismatka sitä varten. He olivat myös käyneet Berlinin ympäristössä olevissa eräissä suurissa tehdaslaitoksissa ja havainneet, ettei nille ollut tullut vahinkoja. Berlin on koettanut hyvin varustautua ilmahyökkäysten varalle. Kertoi eräitä piirteitä sikäläisestä ilmapuolustuksesta.

Tehtaat, ja varsinkin sotatarvikkeita valmistavat, ovat kiihkeässä käynnissä. Koetimme ottaa selvää myöskin Saksan elintarvikeasemasta. Korttiannokset ovat siellä suuremmat kuin meillä. Kuulin heidän elintarvikediktaattoriltaan, että edessä oleva vuosi on heille vaikein. Saksassa tuli hyvä sato, mutta sateet sitä pilasivat. Kertoi tämän jälkeen eräitä tietoja elintarvikeasemasta Ranskassa, Belgiassa, Hollannissa ja Norjassa. Saksalaiset ilmoittivat, että Venäjältä on saatu kootuksi 80 % sikäläisen sadon määrästä. Se tullaan käyttämään Saksan armeijan tarpeisiin. Venäläiset saavat saksalaisten käsityksen mukaan tulla toimeen miten tulevat. Venäläisiä voi kuolla nälkään 40-50 miljoonaa.

Puhuja mainitsi, että Slovakiassa ei ollut edes säännöstelyä pantu toimeen. Kaikkia tarvikkeita oli saatavana, kahviakin. Kroatiakin näytti olevan hyvässä asemassa, ei kuitenkaan yhtä hyvässä asemassa kuin Slovakia. Siellä oli jo ryhdytty eräisiin säännöstelytoimenpiteisiin.

Tämän jälkeen puhuja kertoi eräitä piirteitä Saksan kansanmielialasta. Hän oli tavannut eräitä tunnettuja henkilöitä ja

keskustellut heidän kanssaan.

Saksassa uskotaan yleisesti, että sota Venäjää vastaan voite-
taan. Suursodan suhteen lausuttiin myös mielipiteitä. Kertoi Itä-
vallassa tekemistään havainnoista. Totesi, että yleisestä mieli-
piteestä on vaikea saada selvää.

Vallatuilla alueilla ei asioita vielä ole saatu järjestykseen.
Kertoi eräitä seikkoja. Kroatia on aivan vakiintumaton.

Tämän jälkeen puhuja selosti miten Saksassa nykyisin näyttää
suhtautuvan sodankäyntiin. Oli uskottu, että sota Venäjää vastaan
päätyisi 6-8 viikossa, ja että sikäläinen järjestelmä romahtai-
si. Nyt siellä oltiin jo valmistauduttu siihen, että talvella tu-
lee jonkinlainen tauko sodankäynnissä. Keväällä sitten jatkettai-
siin sotaa uudelleen.

Venäjän kohtaloa pidetään jo ratkaistuna. Siitä millä taval-
la Venäjältä vallattujen alueiden hallinto järjestetään, ei saa-
nut selvää kuvaa, koska asiaa koskeviin tiedusteluihin tuli monen-
laisia vastauksia. Kertoi eräistä saamistaan vastauksista.

Puhuja kosketteli tämän jälkeen Saksan eri yhteiskuntaluok-
kien asemaa tekemiensä havaintojen perusteella. Natsismi lähti
liikkeelle keskiluokan taholta. Nyt on keskiluokka syrjään sysät-
ty. Natsismi nojautuu tällä kertaa suurteollisuuteen ja myös työ-
väkeen, jota koetetaan pitää hyvällä tuulella ja on se myös suh-
teellisen hyvin palkattu. Juutalaisia kohdellaan ankarasti. Hei-
dän pitää nyt kantaa erikoista merkkiä, josta heidät tunnetaan.

Suomea kohtaan tunnetaan Saksassa ihailua. Kohtelu oli ollut
erinomaisen sydämellistä.

Puhuja oli keskustellut myöskin Funk'in kanssa. Keskustelus-
sa oli selvinnyt m.m., että Saksassa on pantu toimeen tehokas
hintasulku. Saksan valtiovelka on 100 miljaardia saksanmarkkaa.
Keskustelussa oli kosketeltu inflatiokysymystä sekä taloudellis-
ten olojen järjestämisestä Euroopassa. Selosti keskustelun tätä
osaa. Sanoi tiedustelleensa pyritäänkö Saksasta käsin määräämään
mitä joku maa saa tuottaa ja pyritäänkö myös antamaan poliitti-
sia määräyksiä. Tämä oli torjuttu jyrkästi. Oli sanottu, että
jokainen maa saa itse määrätä asioistaan.

Selostus päättyi eräiden yksityislähtöisten keskustelujen
selostamiseen.

V a k u d e k s i :

Puheenjohtaja.

Sikiteeri.

T a r k k i s t e t t u :

J. H. Kammurainen

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouk-
sesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntatalossa
17 p:nä lokakuuta 1941. Kokous alkoi kello 14,20. Saapuvilla olivat:
Bryggari, Kilpi, Komu, Kulovaara, Kuusisto, Lehtokoski, Lepistö, Linna, Lon-
kainen, Peltonen, O., Reinikainen, Salmenoja, Syrjänen, Tanner, Tolonen,
Welling, Wirtanen, Voionmaa ja Aattela sekä ministeri Fagerholm. Pu-
hetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Valtion viran- ja toimenhaltijain kalliinajanlisät.

Otettiin käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen hallituksen
valtion talousarvion 15 Pl. II luvun 13 momentin kohdalla tekemään
ehdotukseen väliaikaisen lisäpalkkion, kalliinpaikanlisän ja väliai-
kaisen n.s. perhelisän myöntämisestä valtion viran- ja toimenhalti-
joille.

Aattela: Selosti asian käsittelyä valtiovarainvaliokunnan
asianomaisessa jaostossa sekä hallituksen esitystä. Valtiovarain-
valiokunnan meikäläinen valiokuntaryhmä on sitä mieltä, että halli-
tuksen esittämää väliaikaista lisäpalkkiota olisi lisättävä. Valio-
kuntaryhmässä on myös esitetty, että esitettyä kalliinpaikanlisää
olisi koroitettava. Kannanottoa perustellaan sillä, että varsinkin
alempipalkkaisten valtion viran- ja toimenhaltijain asema on tapah-
tuneen hintojen nousun vuoksi kovin vaikea, joten heidän palkkojaan
olisi koroitettava enemmän kuin mitä hallitus on esittänyt. Valio-
kuntaryhmä onkin yksimielisesti päättänyt pyytää ryhmältä valtuuk-
sia toimia siihen suuntaan, että k.o. lisäpalkkiota ja kalliinpai-
kanlisää saataisiin koroitetuksi, edellistä 100 ja jälkimmäistä
50 markalla kuukautta kohti.

Valiokuntaryhmä pitää suotavana ja kohtuullisena, että niil-
lekin valtion palveluksessa oleville henkilöille, jotka saavat kuu-
kausi- tai vuosipalkkaa työsopimuksen perusteella, suoritettaisiin
samansuuruisia väliaikaisia lisäpalkkioita kuin valtion viran- ja

toimenhaltijoillekin ja sen vuoksi pyytää lupaa myös tämän asian ajamiseen.

Valiokuntaryhmän ehdotusten toteuttaminen merkitsee noin 120 miljoonan markan lisäystä talousarvioon.

Keskustelun päätyttyä yksimielisesti todettiin, että valmistava valiokunta puoltaa valtiovarainvaliokunnan meikäläisen valiokuntaryhmän kannanottoa, sekä sitä, että ensi vuoden tulo- ja menoarvioon esitettäisiin valtion viran- ja toimenhaltijain sekä valtion palveluksessa olevien työsopimuksen perusteella kuukausi- tai vuosipalkkaa nauttivien henkilöiden palkkojen tilapäisluontoisia koroituksia varten lisäyksiä, joiden yhteismäärä nousee noin 120 miljoonaan markkaan.

V a k u u p ä e k s i :

M. I. Alim

Puheenjohtaja.

Hugo Kattela

Sihteeri.

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 17 p:nä lokakuuta 1941. Kokous alkoi kello 14,55. Nimenhuutoa ei toimitettu. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Valtion viran- ja toimenhaltijain kalliinajanlisät.

Otettiin käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen hallituksen valtion talousarvion 15 Pl. II luvun 13 momentin kohdalla tekemään ehdotukseen väliaikaisen lisäpalkkion, kalliinpaikanlisän ja väliaikaisen n.s. perhelisän myöntämisestä valtion viran- ja toimenhaltijoille.

Tanner: Selosti hallituksen esitystä. Valtiovarainvaliokunnan meikäläinen valiokuntaryhmä on sitä mieltä, että hallituksen esittämät tilapäisluontoiset palkankorotukset eivät ole riittäviä ja esittää sen vuoksi, että tarkoitukseen varattua määrärahaa lisättäisiin noin 120 miljoonalla markalla.

Valmistava valiokunta kannattaa valtiovarainvaliokunnan meikäläisen valiokuntaryhmän kannanottoa.

Aattela: Huomautti siitä, että valtiovarainvaliokunnan meikäläinen valiokuntaryhmä pitää suotavana ja kohtuullisena, että niillekin valtion palveluksessa oleville henkilöille, jotka saavat kuukausi- tai vuosipalkkaa työsopimuksen perusteella, suoritettaisiin samansuuruisia väliaikaisia lisäpalkkioita kuin valtion viran- ja toimenhaltijoillekin. Valmistava valiokunta on myöskin tähän yhtynyt.

Hiltunen: Tähän asiaan kytkeytyy vielä puolustuslaitoksen henkilökunnan palkkojen korotus. Hallitus esittää, että puolustuslaitoksen palveluksessa olevien palkkoja koroitettaisiin yhdellä palkkaluokalla ja eräiden kahdellakin palkkaluokalla. Heille annettaisiin vielä lisäksi n.s. kolmannentoista kuukauden palkka, jota ei näy talousarviosta. Sanoi toimittaneensa eräitä laskelmia puolustuslaitoksen henkilökunnan palkkojen noususta, jos hallituksen esitys tulee hyväksytyksi. Niinpä esim. kapteenin palkka nousisi 31 %:lla, luutnantin

palkka kohoaisi 48 %:lla ja kersantin palkka noin 60 %:lla.
Asiaan olisi kiinnitettävä huomiota.

Keskustelun tähän päättyessä hyväksyttiin v.v. ehdotus, joten valtiovarainvaliokunnan sosialidemokraattinen valiokuntaryhmä sai oikeuden toimia siihen suuntaan, että ensi vuoden talousarvioon otettaisiin valtion viran- ja toimenhaltijain sekä valtion palveluksessa olevien työsopimuksen perusteella kuukausi- tai vuosipalkkaa saavien henkilöiden tilapäisluontoisia palkankorotuksia varten yhteensä noin 120 miljoonan markan suuruinen lisämääräraha.

2 §.

Lomanpyyntö.

Ryhmän jäsen Welling pyysi yksityisasiaain vuoksi vapautusta eduskuntatyöstä t.k:n 22 päivästä saman kuun 26 päivään.

Pyyntöön suostuttiin.

V a k u u d e k s i :

M. I. Aun

Puheenjohtaja.

Yng. Rattela

Sihtööri.

T a r k i s t e t t u :

Mikko W. Erich, Isak P. Rintala

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 3 p:nä lokakuuta 1941. Kokous alkoi kello 15. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Andersson, G., Hakala, Hiltunen, Kilpi, Kuusisto, Kääriäinen, Nokelainen, Raatikainen, J. (Ryhmän luvalla Sortavalassa), Raunio, Tanner, Turkia, Turkka ja Wenman. Puhetta johti Reinikainen ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Lomanpyyntöjä.

Ryhmän jäsen Lindström pyysi vapautusta eduskuntatyöstä t.k:n 7 ja 8 päiviksi.

Ryhmän jäsen Lepistö pyysi vapautusta eduskuntatyöstä viikon ajaksi viedäkseen kotiseudulta paketteja rintamajoukoissa oleville miehille.

Pyyntöihin suostuttiin.

2 §.

Englannin nootti.

Puheenjohtaja Reinikainen selosti Englannin nootin sisältöä. Selostuksesta ilmeni, että nootissa vaaditaan Suomea lopettamaan sotatoimensa Neuvostoliittoa vastaan, sekä vetämään joukkonsa vuoden 1939 rajoille.

Asia on ollut eduskunnan ulkoasiainvaliokunnassa, jossa on keskusteltu Englannille annettavasta vastauksesta. Selosti keskustelua. Selostuksesta ilmeni, että valiokunnan meikäläiset jäsenet ovat lausunnoissaan selvästi ilmaisseet sosialidemokraattien käsityksen Englannille annettavan vastauksen sisällöstä.

Puheenjohtajan selostus merkittiin. Asiasta ei keskusteltu.

3 §.

Edustajain loma.

Puheenjohtaja Reinikainen ilmoitti, että eduskunnan puhemies-neuvostossa on oltu sillä kannalla, että eduskuntatyö, valtiovarainvaliokuntaa lukuunottamatta, keskeytettäisiin ensi tiistaina t.k:n 7 p:nä, jolloin edustajat lähtisivät lomalle, palatakseen takaisin maanantaina marraskuun 3 p:nä jatkamaan eduskuntatyötä. Tämä asia on nyt saatettu myöskin ryhmän käsiteltäväksi.

Hakkila: Perusteli minkä vuoksi eduskuntatyöt nyt olisi kes-

keytettävä. Mitä Englannin noottiin annettavaan vastaukseen tulee, niin se on asia, jonka hallitus hoitaa. Vastausta ei voida ottaa eduskunnassa käsiteltäväksi. Kun siis asema on tällainen ja kun eduskuntatyöt eivät vaadi eduskunnan koossaoloa, paitsi valtiovarainvaliokuntaa, niin edustajain olisi nyt mentävä lomalle.

Kulovaara: Kun syksyllä puhemiesneuvostossa keskusteltiin eduskunnan koossaolosta, niin silloin oltiin sillä kannalla, että istuntoja jatketaan joulukuun asti. Tämän mukaisesti ovat edustajat asiansa järjestäneet. Asiaa ei saisi ottaa saituruuskannalta. Oli sitä mieltä, että istuntokautta olisi nyt yhteen menoon jatkettava, vain lyhyehkö kekriloma voitaisiin pitää.

Kuittinen: Ei pitänyt puhemiehen esittämiä perusteluja riittävinä. Jos loma on välttämätön, niin se ei saisi olla kahta viikkoa pitempi.

Peltonen, M.: Olin ymmällä saatua kuulla, että eduskunta taas pantaisiin hyppyyn. Nyt jos koskaan pitäisi eduskunnan olla koolla. Tämä on edustajain käsitys, samoin tavallisten kansalaisten. Puhemiehen esittämät syyt eivät ole ne, joiden perusteella meitä nyt ajetaan lomalle. Todellinen syy on se, että sinä aikana kun me olemme lomalla, Suomi kytketään n.s. kolmivaltasopimukseen ja Englannin kanssa pannaan välit kokonaan poikki. Vaikka eduskunnalla ei tähän asti ole ollut paljoakaan merkitystä, niin tästä alkaen pitäisi yrittää sen vaikutusvaltaa lisätä. Ellei eduskunta itse huolehdi kansanvallan puolustuksesta, niin kuka siitä silloin huolta pitää?

Hakkila: Torjui jyrkästi väitteet, että hänellä olisi joitakin sivutarkoituksia kannattaessaan eduskunnan töiden keskeyttämisestä noin kuukauden ajaksi. Työt yksinomaan määräävät kuinka ollaan koolla, vakuutti hän. Kun eduskunnan puhemiesneuvostossa syksyllä keskusteltiin eduskunnan istuntokaudesta, niin luulin, että saamme käsiteltäväksemme suuria lakiesityksiä ja että sota olisi kohdaltamme loppunut. Niin ei kuitenkaan ole tapahtunut. Hallitus ei vielä ole voinut antaa eduskunnalle niitä lakiesityksiä, jotka asioiden kulun johdosta jokatapauksessa myöhemmin joudutaan antamaan.

Jokinen: Väitti, että kansa odottaa, että eduskunta on nykyoloissa koolla. Maataloustöiden vuoksi ei ole vält-

tämätöntä, että edustajat menevät lomalle. Kansanvallan kannalta on tärkeätä, että eduskunta on koolla.

Tolonen: Kun edustajilla on täällä vähän työtä ja kotona paljon, niin silloin on parasta ottaa lomaa.

Welling: On tarpeetonta sekoittaa kahta asiaa toisiinsa: eräiden edustajain poissaoloa eduskunnan istunnoista ja edustajain lomallelähtöä. Eduskunnalla on kyllä työtä. Nämä ryhmäkouksetkin kuuluvat tehtäviimme. Hallitukselta pitäisi saada tilanneselostus. Kun tapaa lomalle tulevia tai joukkoihinsa meneviä sotilaita, niin he tiedustelevat erinäisiä asioita ja tuntuu nololta kun edustajakaan ei voi heille juuri mitään kertoa. On paljon asioita, joista täällä ryhmässä pitäisi keskustella. Englannille annettavasta vastauksesta pitäisi ilmoittaa eduskunnalle. On huonoa parlamenttarismia, jos nyt lähdetään lomalle.

Tuominen: Eduskunnan olisi nyt oltava koolla. Asiat ovat nyt siinä vaiheessa, että lomalle lähtö ei tunnu perustellulta. Myöskin rintamamiesten kannalta on tärkeätä, että eduskunta on koolla. Ainakin eräillä valiokunnilla on töitä.

Linna: Jos eduskunta nyt lähtee lomalle, niin se herättää ikävää huomiota. Sotilaat ovat sitä mieltä, että eduskunnan on nyt oltava koolla. Rintamalla luotetaan siihen, että eduskunta hoitaa asioita. Yleisen mielipiteen vuoksi on tärkeätä, että edustajat eivät nyt lähde lomalle.

Kajala: Edustajain lomalle lähtöä on perusteltu kahdella syyllä: tilanteen muutoksella ja työn puutteella. Olisi tärkeätä tietää mikä on tämän lomallelähtöpuuhan takana, kuka on asiassa aloitteentekijänä? Olen kuullut, että pääministeri olisi lomallelähden takana. Ei pitäisi eduskunnan taholta antaa aihetta eduskunnan arvovallan alentamiseen. Olen siis sitä mieltä, että lomalle ei olisi lähdettävä.

Peltonen, M.: Vastasi Hakkilalle, että hän on yrittänyt totuttaa sitä, että ryhmä on harmissaan siitä tavasta millä ryhmää ja eduskuntaa on kohdeltu. Yhtenä syynä edustajain poissaoloihin istunnoista voi olla sekin, että eduskunnan vaikutusvalta on suuresti heikentynyt, joten ei ole tunnettu samaa kiinnostusta eduskuntatyötä kohtaan kuin aikaisemmin. Englannin nootin aiheuttama asia kyllä kuuluu eduskunnan käsiteltäväksi.

Pekkala: Ei voida kieltää sitä tosiasiaa, että eduskunnan ja hallituksen suhteet eivät ole hyvät. Olen koettanut ajaa sitä

kantaa, että eduskunnan pitäisi saada vaikuttaa enemmän asioihin. Ulkopoliittinen tilanne ei ole vain kriittillinen vaan se on suorastaan vaarallinen. Jos Suomen vastaus Englannille ei ole sopiva, niin seuraava nootti on sellainen, että ollaan sodassa Englannin kanssa. Kun poliittinen asemamme on tällainen, niin eduskunnan on oltava koolla. Palautti mieliin presidentti Ståhlbergin eräissä yhteydessä lausumat sanat: "On turvallista olla kun eduskunta on koolla".

Wirtanen: Kun mahdollisesti ollaan uuden sodan kynnyksellä, niin on epäparlamenttaarista, että edustajat lähtevät lomalle. Eduskunnan pitäisi vaikuttaa Englannille annettavan vastauksen sisältöön.

Voionmaa: Kun puhemiesneuvostossa keskusteltiin eduskunnan lomasta, niin taholtamme epäiltiin pitkän loman tarpeellisuutta. Eduskunnan koollaolon puolesta esitetyt perusteet ovat päteviä. Meidän koossaolomme on luonteeltaan passiivista, mutta se on meidän rintamamme. Tärkeintä on, että selvitämme itsellemme, mikä on sodan päämäärä. Oli eduskunnan koossaolon kannalla.

Pitkäsilta: Olisi tärkeätä, että hallitukselta saataisiin tilanneselostus. Olisi myös tiedettävä minkälainen urakka maamme suoritettavaksi on asetettu. Sodan päämäärät olisi koetettava jo määrittellä. Yhtyi Wellingin ja M. Peltosen lausuntoihin.

Linna: Kosketteli edustajain poissaoloja istunnoista.

Keskustelun tähän päättyessä päätettiin ryhmän kantana eduskunnan puhemiehelle ilmoittaa, että, ottaen huomioon maamme nykyisen valtiollisen aseman ja ennenkaikkea vakavan ulkopoliittisen tilanteen, ryhmä yksimielisesti katsoo, että eduskunta ei nyt voi ottaa suunniteltua kolmen viikon lomaa.

4 §.

Puheenjohtajan huomautus.

Puheenjohtaja Reinikainen huomautti ryhmän jäsenille, että ryhmän käsiteltäväksi pitäisi saattaa tärkeimmät eri valiokuntien käsiteltävänä olevat asiat, ja että niitä olisi myös ryhmälle selostettava.

Merkittiin pöytäkirjaan.

V a k u u d e k s i :

Oskari Reinikainen

Puheenjohtaja.

T a r k i s t e t t u :

J. V. Malmi *Alex. Heikkilä*

Hagström
Sihteeri.

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmän huoneessa eduskuntatalossa 7 p:nä marraskuuta 1941. Kokous alkoi kello 15,05. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Aarnio-koski, Andersson, G., Bryggari, Hakala, Hakila, Jokinen, Kajala, Kupari, Lehtokoski (puhujamatkalla), Paasonen, Pekkala, Penttala, Pyy, Rantala, Simonen, Syrjänen, Turkka, Turunen, Welling ja Wenman. Kokouksessa oli saapuvilla puoluesihteerit Aaltonen. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Kaisa Hiilelän kiitoskortti.

Esiteltiin ryhmän jäsenen Kaisan Hiilelän kortti, jossa hän lausuu kiitoksensa ryhmän taholta kokemastaan ystävällisyydestä 50. rajapaalun kohdalla. (Liite 1)

Merkittiin saapuneeksi.

2 §.

USA:lle annettava vastaus.-Puoluetoimikunnan kirjelmä.

Esiteltiin puoluetoimikunnan ryhmälle lähettämä kirjelmä ja siihen liittyvä puoluetoimikunnan valtioneuvostolle jättämän kirjelmän jäljennös. (Liite 2 ja 3) Puoluetoimikunnan kirjelmässä sanotaan m.m., että se haluaa kiinnittää ryhmän huomiota maamme sodan päämääriä ja ulkopoliittisen asennoitumisen saattamista eduskunnan käsiteltäväksi koskevaan asiaan, ja että Puoluetoimikunta tähdentää erikoisesti sellaisen politiikan noudattamisen tarpeellisuutta, joka voisi pelastaa maamme joutumasta osalliseksi suurvaltasotaan.

Puoluetoimikunnan valtioneuvostolle jättämä kirjelmä päättyy seuraavaan lausumaan:

"Että hallituksen taholta viipymättä ja viimeistään ennen Amerikan Yhdysvalloille annettavaa vastausta annettaisiin selostus maamme sodan päämääristä ja ulkopoliitik-

kamme suuntaviivoista."

Tanner: Keto ja puoluesihtööri Aaltonen ovat tänään vieneet puoluetoimikunnan kirjelmän pääministerille. Pääministeri on ollut sitä mieltä, että eduskunta ei voisi keskustella USA:lle annettavasta vastauksesta. Sen sijaan voivat eduskuntaryhmät siitä keskustella. Tänään oli hallituksen jäsenillä hallituksen istunnon jälkeen keskustelutilaisuus, jossa kosketeltiin sodan päämääriäkin. Pidettiin mahdottomana sitä, että eduskunta päättäisi jotakin USA:lle annettavasta vastauksesta. Sen sijaan oltiin sitä mieltä, että eduskunnalle olisi varattava tilaisuus ulkopoliittiseen keskusteluun. Selosti millä tavoin on ajateltu järjestettäväksi eduskunnalle mahdollisuus ulkopoliittisen keskustelun suorittamiseen. Tällainen keskustelu ei kuitenkaan meidän kannaltamme katsoen tulisi muodostumaan erikoisen hedelmälliseksi. Puoluetoimikunnan valtioneuvostolle jättämässä kirjelmässä esitetty toivomus tuskin voi nyt tulla toteutetuksi. Sen sijaan v.v. voisi käsitellä asiaa.

Reinikainen: Nyt olisi oltava pidättyväinen keskustelun järjestämiseen Vienen-Karjalasta. Amerikan Yhdysvalloille annettava vastaus pitäisi antaa ennen sen lähettämistä ryhmien puheenjohtajien nähtäväksi. Yhtyi Tanneriin siinä, että myöskin ryhmän v.v. saisi käsitellä asiaa.

Komu: Toivoi, että edes eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle annettaisiin tilaisuus keskustella USA:lle annettavasta vastauksesta. Ainakin sen sisältö olisi saatettava sanotun valiokunnan tietoon.

Voionmaa: Oli myöskin sitä mieltä, että eduskunnan ulkoasiainvaliokunta saisi tietoonsa USA:lle annettavan vastauksen sisällön ennenkuin vastaus annetaan. Ulkopoliittinen keskustelu ei ehkä muodostuisi eduskunnassa niin toivottomaksi kuin puheenjohtaja arveli.

Aaltonen: Puoluetoimikunnassa on pelätty sitä, että joudutaan mukaan suurvaltasotaan. Tämä on ollut yhtenä syynä puoluetoimikunnan esiintymiseen tässä asiassa. Toinen syy on se, että

Liite 1 ryhmän pöytäkirjaan
7/11-41

*Sydämellinen kiitokseni
kokemastani ystävällisyydestä
50. rajapaalun kohdalla.*

Kaisa Kiillela

kamme suuntaviivoista."

Tanner: Keto ja puoluesihtööri Aaltonen ovat tänään vieneet puoluetoimikunnan kirjelmän pääministerille. Pääministeri on ollut sitä mieltä, että eduskunta ei voisi keskustella USA:lle annettavasta vastauksesta. Sen sijaan voivat eduskuntaryhmät siitä keskustella. Tänään oli hallituksen jäsenillä hallituksen istunnon jälkeen keskustelutilaisuus, jossa ko-
Pidettiin mahdottomana sitä, että eduskunta annettavasta vastauksesta. Sen sijaan eduskunnalle olisi varattava tilaisuus ulkopolitiikan selostusta millä tavoin on ajateltu järjestää mahdollisuus ulkopoliittisen keskustelun keskustelu ei kuitenkaan meidän ka-
dostumaan erikoisen hedelmälliseksi. Eduskuntavaltioneuvostolle jättämässä kirjelmässä esitetty toivomus tuskin voi nyt tulla toteutetuksi. Sen sijaan v.v. voisi käsitellä asiaa.

Reinikainen: Nyt olisi oltava pidättyväinen keskustelun järjestämiseen Vienen-Karjalasta. Amerikan Yhdysvalloille annettava vastaus pitäisi antaa ennen sen lähettämistä ryhmien puheenjohtajien nähtäväksi. Yhtyi Tanneriin siinä, että myöskin ryhmän v.v. saisi käsitellä asiaa.

Komu: Toivoo, että edes eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle annettaisiin tilaisuus keskustella USA:lle annettavasta vastauksesta. Ainakin sen sisältö olisi saatettava sanotun valiokunnan tietoon.

Voionmaa: Oli myöskin sitä mieltä, että eduskunnan ulkoasiainvaliokunta saisi tietoonsa USA:lle annettavan vastauksen sisällön ennenkuin vastaus annetaan. Ulkopoliittinen keskustelu ei ehkä muodostuisi eduskunnassa niin toivottomaksi kuin puheenjohtaja arveli.

Aaltonen: Puoluetoimikunnassa on pelätty sitä, että joudutaan mukaan suurvaltasotaan. Tämä on ollut yhtenä syynä puoluetoimikunnan esiintymiseen tässä asiassa. Toinen syy on se, että

SUOMEN
SOSIALIDEMOKRAATTINEN PUOLUE
HELSINKI P, PAASIVUORENK. 3

Liite 2 ryhmän pöytäkirjaan 7/11-41.

Helsinki, marraskuun 7 p:nä 1941.

PUHELIMET:
Puoluesihtööri 73 993
Järjestösihtööri 72 410
Kunnallisasiat 72 995
Kassa ja julkaisut 74 742
Julkaisujen toim. 74 721

Sosialidemokraattinen Eduskuntaryhmä,
Eduskuntatalo.

Oheistaen jäljennöksen Valtioneuvostolle tänään jättämässämme kirjelmästä, koskeva maamme sodan päämääriä ja ulkopoliittisen asennoitumisen saattamista eduskunnan käsiteltäväksi, sos.-dem. Puoluetoimikunta haluaa kiinnittää myös Eduskuntaryhmän huomiota samaan asiaan. Puoluetoimikunta tähdentää erikoisesti sellaisen politiikan noudattamisen tarpeellisuutta, joka voisi pelastaa maamme joutumasta osalliseksi suurvaltasotaan. Osaksi tästä johtuen osaksi erinäisistä muista syistä Puoluetoimikunta on pitänyt tarpeellisenä sotaa ja ulkopoliittikkaa koskevien kysymysten saattamista eduskunnan käsiteltäväksi.

Puoluetervehdyksin:

SUOMEN SOSIALIDEMOKRAATTINEN PUOLUE
PUOLUETOIMIKUNTA

Alek. Aaltonen

AA/SK

Valtioneuvostolle.

Viime aikoina on Englannista ja Yhdysvalloista päin harjoitettu voimakasta painostusta maattamme kohtaan sen johdosta, että yhä edelleen jatkamme sotaa Neuvostoliittoa vastaan, vaikka maamme entinen raja jo on saavutettu ja venäläiset työnnetty pois Moskovan rauhassa valtaamiltaan alueilta. Kun maamme sodan päämäärät ja maamme ulkopolitiittinen asennoituminen yleensä ei pitkiin aikoihin ole ollut eduskunnassa käsiteltävänä, eikä eduskunnalla näin ollen ole ollut tilaisuutta määritellä kantaansa näissä maallemme ensiluokkaisen tärkeissä kysymyksissä, olisi tarpeellista, että hallitus mahdollisimman pian antaisi näitä asioita koskevan selostuksen eduskunnalle, jotta eduskunta saisi määritellä maamme kannan mainituissa kysymyksissä. Mielestämme se olisi omiaan selventämään käsityksiä sekä ulkomailla että kotimaassa. Esitämmekin näin ollen,

että hallituksen taholta viipymättä ja viimeistään ennen Amerikan Yhdysvalloille annettavaa vastausta annettaisiin selostus maamme sodan päämääristä ja ulkopolitiikkamme suuntaviivoista.

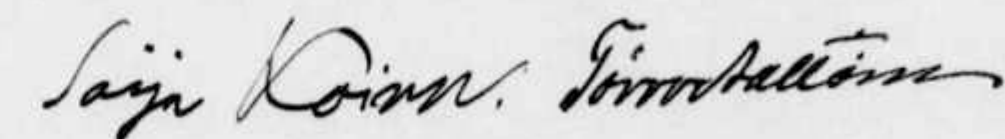
Helsingissä, marraskuun 7 p:nä 1941.

SOSIALIDEMOKRAATTINEN PUOLUE

PUOLUE TOIMIKUNTA

J.W. K e t o A l e k s i A a l t o n e n .

Jäljennöksen oikeaksi todistavat:

kä muodostuisi eduskunnassa niin toivottomaksi kuin puheenjohtaja arveli.

Aaltonen: Puoluetuimikunnassa on pelätty sitä, että joudutaan mukaan suurvaltasotaan. Tämä on ollut yhtenä syynä puoluetuimikunnan esiintymiseen tässä asiassa. Toinen syy on se, että

kä muodostuisi eduskunnassa niin toivottomaksi kuin puheenjohtaja arveli.

Aaltonen: Puoluetolimikunnassa on pelätty sitä, että joudutaan mukaan suurvaltasotaan. Tämä on ollut yhtenä syynä puoluetolimikunnan esiintymiseen tässä asiassa. Toinen syy on se, että

tiedetään olevan sotaväsymystä. Kolmantena syynä on huoli siitä, hoitaako vahvasti porvarienemmistöinen hallitus maamme ulkopoliitiikkaa niinkuin sitä meidän mielestämme olisi hoidettava. On myös kuulunut valituksia siitä, että hallitus ei ole ollut riittävästi yhteistoiminnassa eduskunnan kanssa. Puoluetolimikunnan tarkoitus ei ole ollut se, että eduskunta päättäisi USA:lle annettavan vastauksen sanamuodosta, vaan että se keskustelisi ulkopoliittikkamme suuntaviivoista ja sodan päämääristä. Tästä olisi myöskin ryhmän pidettävä kiinni.

Fagerholm: Amerikan Yhdysvalloille annetun vastauksen jälkeen voi tapahtua niin, että Englanti julistaa Suomelle sodan. Jonkin ajan kuluttua USA on mukana. Vastauksen merkitys on suurempi, jos koko maailma tietää, että Suomen eduskunta on keskustellut asiasta. Ryhmän olisi vaadittava sitä, että asiasta ensin eduskunnassa keskustellaan ja vasta sen jälkeen vastaus USA:lle annetaan.

Wirtanen: Olisi monesta syystä tärkeätä, että eduskunta saisi keskustella ennenkuin otetaan ratkaiseva askel. Puheenjohtaja viittasi hajaannuksen mahdollisuuteen. Se vaara on aina olemassa. Asiaa pitäisi ryhmissä valmistaa, niin että saataisiin takeita suunnilleen yksimielisestä kannanotosta tässä asiassa. Olisi harkittava onko minkäänlaisia mahdollisuuksia välttää sotaa Englannin ja USA:n kanssa.

Salovaara: Olen kyllä ollut sitä mieltä, että eduskunta saisi keskustella ulkopoliittisista asioista ja sodan päämääristäkin, mutta vastaus USA:lle on annettava ensin.

Hämäläinen: Puhui ryhmän suhtautumisesta asioiden kulkuun. Olisi jo alkuvaiheissaan pitänyt ottaa tiukempi ote. On pidetty liian suurta melua armeijamme marssista rajan yli ja tämä on herättänyt huomiota koko maailmassa. Kosketteli sodan päämääriä ja huomautti, että jos käy niin, että suunnitelmia ei jostakin syystä voidakaan viedä loppuun asti, niin siitä on seurauksena vaikea sisäpoliittinen asema.

Kivisalo: Kannatti sitä, että v.v. ja ulkoasiainvaliokunta saisivat keskustella USA:lle annettavasta vastauksesta ennen sen jättämistä. Miehistössä on alkanut ilmetä sotaväsymystä. Miehiä ei

enää olisi tuhlettava.

Pitkäsilta: Puoluetolimikunnan kanta on oikea, samoin ne syyt, joista Aaltonen mainitsi. Ellei eduskunta saisi asiasta keskustella, niin joutuisimme taas tapahtuneen tosiasian eteen. Kun eduskunnan istunto olisi suljettu, niin tokkopa siitä olisi sellaista vaaraa kuin mistä täällä on puhuttu, varsinkin jos asia koetettaisiin hoitaa Wirtasen mainitsemaalla tavalla. Kun ryhmät hoitaisivat tämän asian, niin saattaisi tulla yksimielinen päätös.

Hiltunen: Olen Fagerholmin kannalla. Sodan päämääristä olisi keskusteltava. Onko Suomelle tehty rauhantarjous 18.8-41?

Peltonen, M.: Yhdyn Hämäläiseen siinä, että eduskunta on saatettu kiereen asemaan. Summa on se, että eduskunnassa on tyytymättömyyttä. Eduskunnalle olisi varattava tilaisuus ulkopoliittiseen ja sodan päämääriä koskevaan keskusteluun. Suur-Suomipropagandasta olisi tehtävä loppu. Arvosteli ulkoministeri Witting'iä.

Peltonen, O.: Me edustajat olemme sikäli onnellisemmassa asemassa kuin hallituksen jäsenet, että me emme ole samalla tavoin kuin he vastuussa asioiden kulusta. Mutta jos vastuu olisi ollut meillä, niin lopputulos olisi sama. Piti suotavana, että eduskunnassa keskusteltaisiin ulkopoliittisista asioista.

Linna: Yhtyi Fagerholmin kantaan. Asia olisi hoidettava puoluetolimikunnan ehdotuksen mukaisesti.

Kääriäinen: Tämä on vakava asia. Eduskunnan pitäisi saada keskustella asiasta ennenkuin vastaus annetaan. Asia olisi ennakolta ryhmien välillä hoidettava. Ulospäin olisi ilmoitettava, että täällä neuvotellaan vielä USA:lle annettavasta vastauksesta.

Voionmaa: Jos hallitus pitää vastauksen antamista kiireellisenä, niin sen olisi jo pitänyt saattaa asia ulkoasiainvaliokunnalle. On tärkeätä eduskunnan kannan ja ajatusten ilmaisu ennen vastauksen antamista. Se on demokratiaa, mutta sitä ei ole se, jos asiasta keskustellaan perästäpäin.

Tanner: Luulen, että olisi ollut vaikeata kutsua ulkoasiainvaliokuntaa kolle tämän asian johdosta kun vastauksen sanamuoto ei vielä ollut valmis. Hiltunen tiedusteli onko Suomelle elokuun

18 p:nä tehty rauhantarjous. Luki vastausluonnoksesta erään tätä seikkaa koskevan kohdan, josta kävi selville, ettei rauhantarjousta oltu tehty.

Täällä suoritettu keskustelu on kulkenut hiukan outoja latuja. Me emme voi paljoakaan vaikuttaa maailman tapahtumiin. Kosketteli vielä sodan päämääriä ja viittasi uudelleen hallituksen jäsenten keskuudessa tänään suoritettuun keskusteluun. Tähän asti on sanottu, että sodan päämääristä ei vielä voida keskustella, koska se on sotilaallinen asia. Nyt tästäkin asiasta voitaneen ryhtyä keskustelemaan. Keskustelussa on huomautettu m.m. siitä, että rajan taakse ei saa jäädä vaarallisia kohteita ja siksi nyt puhutaankin siitä, että maamme käy taistelua turvallisuutensa puolesta. Itä-Karjalasta on todettava, että me olemme sen nyt vallanneet, mutta että kaikki järjestyy myöhemmin rauhanteossa.

On keskusteltu myöskin eduskunnan syrjään joutumisesta. Tämä on totta, mutta sodan kulku käy päämajan johdolla. Eduskuntaryhmille on kuitenkin annettu selostuksia ja edustajia on siten koetettu pitää tapausten tasalla.

Kysyisin nyt mitä USA:lle annettavassa vastauksessa olisi sanottava? Voisimmeko nyt antaa neuvon, että joukot vedetään vuoden 1939 rajan taakse? (Kuului huutoja: ei) Luulen, että asioiden kulku ei meidän vastauksestamme riipu. Kosketteli vielä eräitä sota-toimenpiteitä.

Puhuja kosketteli tämän jälkeen Suomen ja Saksan välisiä suhteita ja viittasi maamme maantieteelliseen asemaan, joka on sellainen, että nyt olemme Saksan valtapiirissä. Totesi, että emme nyt voi rikkoo välejäme Saksan kanssa. Kahdella tuolilla ei voida istua. Kertoi eräistä Suomen ja Saksan armeijan välisistä sotilaallisista toimenpiteistä.

Puheenjohtaja sanoi edelleenkin olevansa epäileväinen sen suhteen, että eduskunnassa voitaisiin keskustella ulkopoliitikasta ja sodan päämääristä ennen vastauksen antamista USA:lle. Keskustelu ei tulisi olemaan asialle hyödyksi. Ja vaikka ryhmä antaisikin

~~Siinä~~ sellaisen neuvon hallitukselle, että k.o. keskustelutilaisuus olisi järjestettävä, niin hallitus ei sitä noudattaisi.

Keskustelun tähän päätyttyä päätettiin ensin yksimielisesti, että hallituksen olisi, ennenkuin se antaa vastauksensa Pohjois-Amerikan Yhdysvalloille, otettava asiaan mukaan eduskunnan ulkoasiainvaliokunta ja eduskuntaryhmien puheenjohtajat.

Puheenjohtaja esitti tämän jälkeen äänestyksen perusteella päätettäväksi siitä:

- 1) onko eduskunnalle varattava tilaisuus ulkopoliittisen keskustelun suorittamiseen ennen vastauksen antamista USA:lle;
- 2) otetaanko asia ensin ryhmän valmistavassa valiokunnassa keskusteltavaksi ja sitten vasta eduskunnassa käsiteltäväksi.

Äänestyksessä annettiin ensimmäisen vaihtoehdon puolesta 25 ääntä ja toisen vaihtoehdon puolesta 20 ääntä, joten ryhmä päätti, että eduskunnalle pitäisi varata tilaisuus keskustella ulkopoliittisista asioista ennenkuin Suomen vastaus USA:lle annetaan.

V a k u u d e k s i :

Matti Lahti

Puheenjohtaja.

Yrjö Järvelä

Sihtööri.

T a r k i s t e t t u :

Pekka Kettunen

Emmi Mäkeläinen

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 11 p:nä marraskuuta 1941. Kokous alkoi kello 14,45. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Fagerholm (valtioneuvoston istunnossa), Hakkila, Juutilainen, Karjalainen, Komu, Paasonen, Pekkala (valtioneuvoston istunnossa), Raatikainen, J., Salovaara (valtioneuvoston istunnossa) ja Tanner (valtioneuvoston istunnossa). Puhetta johti Reinikainen ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Ilmoitusasia.

Puheenjohtaja Reinikainen ilmoitti, että tänään tulee pääministeri eduskunnan istuntosalissa kello 21 antamaan kansanedustajille selostuksen.

Merkittiin pöytäkirjaan.

2 §.

Asetetaan ehdokkaat valtiontilintarkastajain vaalia varten.

Päätettiin asettaa ryhmän ehdokkaiksi valtiontilintarkastajain vaalia varten ryhmän jäsenet Viljo Rantala ja Onni Hiltunen, sekä heidän varamiehikseen Olavi Kajala ja Eetu Karjalainen, siis samat henkilöt, jotka ovat valitut toimittamaan valtion tilien tarkastuksen vuodelta 1941 tai toimimaan tilintarkastajien varamiehinä.

3 §.

Suomen Pankin tilintarkastajat.

Päätettiin asettaa ryhmän ehdokkaiksi Suomen Pankin tilintarkastajain vaalia varten ryhmän jäsenet August Kuusisto ja Pietari Salmenoja, sekä heidän varamiehikseen Hugo Aattela ja Matti Lepistö, siis samat henkilöt, jotka ovat vuoden 1940 valtiopäivillä valitut Suomen Pankin tilintarkastajiksi tai heidän varamiehikseen.

Reinikaisen matkaselostus.

Ryhmän toinen puheenjohtaja Reinikainen selosti ryhmän jäsenille Saksaan tekemänsä matkaa. Aluksi puhuja selosti matkansa tarkoitusta sanoen matkansa päätarkoituksena olleen Saksan terveydenhoito-oloihin ja sitä koskevaan lainsäädäntöön tutustumisen. Hän kertoi matkansa varrella tekemistään huomioista, pitäen merkilläpantavana sitä, että koko maa on sodan johdosta pimennetty- myöskin maaseutu pieniä torppia myöten. Kertoi sodan vaurioista Berlinissä ja sanoi, ettei niitä juuri huomaa.

Kohtelu oli ollut erinomaista. Suomi tunnettiin yleisesti ja maataamme ihailtiin. Siellä tunnettiin kiinnostusta kansamme kestäkkyä kohtaan ja etsittiin syitä, mistä se johtuu. Sanoi huomauttaneensa suomalaisesta ruokavaliosta, joka on terveellinen, sekä saunakulttuuristamme ja suomalaiseen saunaan siellä kiinnitettiin erikoista huomiota, jopa siinä määrin, että sieltä tulee pari professoria tutkimaan meidän saunaolojamme.

Puhuja sanoi erikoisesti tutkineensa Saksan sairaskassojen toimintaa. Saksan lääkäreistä on 90 % sairaskassojen palveluksessa. Sairaskassajärjestelmä on siellä ollut käytännössä jo Bismarck'in ajoista asti. Sanoi tulleen vakuuttuneeksi sairaskassajärjestelmän välttämättömyydestä.

Toinen asia, jota hän oli tutkinut, oli apteekkilain uudistaminen. Sanoi tulleen vakuuttuneeksi myös apteekkilain uudistamisen välttämättömyydestä.

Kolmas asia, jota hän oli tutkinut, oli invalidien hoidon järjestäminen. Erikoisesti oli hänen huomionsa kiintynyt siihen, että Saksassa pyritään siihen, että invalidit tulisivat kykeneviksi tekemään työtä jällellä olevilla käsiensä tyngillä, eikä siis erityisillä proteeseilla. Tämä järjestetään erikoisleikkausten avulla. Tätä asiaa on siellä tieteellisesti tutkittu. Puhuja kertoi eräistä huomioista, joita hän e.m. invalidihuollon johdosta oli tehnyt.

Neljäs asia, jota puhuja oli tutkinut, oli tuberkuloosihuollon järjestäminen Saksassa. Kertoi käynnistään parissa mallisairaala-

jotka olivat olleet erittäin hyviä.

Tämän jälkeen puhuja kertoi Saksassa toimivasta työläisten lomanviettojärjestöstä, jolla on palveluksessaan 44,000 henkilöä. Puhuja mainitsi, että Saksassa näytään tällä hetkellä syötävän paremmin kuin esim. meillä, sillä korttiannokset ovat siellä yleensä suurempia kuin Suomessa.

Sanoi eräissä keskustelussa myöskin rotututkimuksen olleen keskustelun alaisena, m.m. mustalaisyksymystä on siellä tutkittu. Puhuja sanoi tutkineensa myöskin ruoka-aineiden synteettistä valmistusta. Tällöin hän oli tutustunut m.m. keinotekoisien voien valmistukseen. Voien synteettinen valmistaminen tulee kuitenkin tavattoman kalliiksi.

Puhuja mainitsi nähneensä tupakkajonoja, mutta sen saantia ei ole säännöstelty. Hedelmiä ei ollut saatavana. Saksalaiset olivat hyvin puettuja.

Puhuja sanoi saaneensa sellaisen yleisvaikutelman, että terveydenhoito on Saksassa nyt kuten aikaisemminkin verraten korkealla tasolla. Rauhankaipua myös ilmenee.

Puhuja oli käynyt myöskin Tanskassa ja kertoi eräistä siellä tekemistään havainnoista. Tanskassa tuntuu olevan runsaanpuoleisesti ravintoaineita. Hän oli poikennut myöskin Ruotsissa ja kertoi eräitä piirteitä tästä maasta. Sanoi huomanneensa, että yleinen mielipide on Ruotsissa jatkuvasti muuttumassa meille edullisemmaksi ja suopeammaksi.

Selostus päättyi tähän ja sitä kuunneltiin kiinnostuneesti.

V a k u u d e k s i :

Oskari Reinikainen

Puheenjohtaja.

Kaarlo J. Järvelä
Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

Antti Tamm

Edo Kujala

Pöytäkirja

Sosiaalidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouksesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntatalossa 14 p:nä marraskuuta 1941. Kokous alkoi kello 14,30. Saapuvilla olivat: Bryggari, Komu, Kulovaara, Kuusisto, Lehtokoski, Lepistö, Linna, Lonkainen, Peltonen, O., Salmenoja, Syrjänen, Tanner, Tolonen, Welling, Wirtanen ja Voionmaa sekä ministeri Pekkala. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Eräiden sotatarvikkeita valmistavien valtion teollisuuslaitosten luovuttaminen perustettaville osakeyhtiöille.

Otettiin uudelleen käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen hallituksen esitykseen laiksi valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa eräät sotatarvikkeita valmistavat valtion teollisuuslaitokset perustettaville osakeyhtiöille.

Tanner: Olen henkilökohtaisesti hallituksen esityksen hyväksymisen kannalla. Suuri tehdaslaitos ei tule valtion budjetin puitteissa riittävän joustavasti hoidetuksi.

Pekkala: Viittasi hallituksen joku vuosi sitten antamaan esitykseen eräiden valtion teollisuuslaitosten muuttamisesta osakeyhtiöksi ja jonka esityksen eduskunta hyväksyi. Kun rauha joskus tulee, niin nyt kyseessä olevien tehdaslaitosten on ryhdyttävä valmistamaan muunlaisia tarvikkeita kuin mitä ne nyt tekevät. Jos nettobudjettia voitaisiin noudattaa, niin k.o. teollisuuslaitokset voitaisiin joustavasti hoitaa, mutta kun nettobudjetin käytäntöön ottamista koskevaa aloitettani ei hyväksytty, ei sen käyttämiseen nyt ole mahdollisuuksia. Nyt käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä nähtävästi vastustetaan periaatteellisilla syillä, mutta ne eivät puhujan mielestä estä esityksen hyväksymistä. Tehtaiden hoitoahan riippuu siitä ketä on hallinnossa. Olisi pidettävä huoli siitä, että meikäläiset ovat hallinoissa edustettuina. Hallituksessa oltiin yksimielisiä tämän esityksen hyväksymisestä. Vakuutti, että k.o. tehtaiden työläistenkään edut eivät huo-

nonisi vaikka hallituksen esitys tulisikin hyväksytyksi.

Peltonen, O.: Kuulin täällä esitettävän uusia perusteita tämän esityksen hyväksymisen puolesta. Huomautus budjettivaikeuksista voi olla aiheellinenkin, mutta kun tehtaille myönnetty määrärahat ovat arviomäärärahoja, niin niitä on voitu hoitaa joustavasti. Olen tutustunut tätä asiaa käsitelleen komitean mietintöön, enkä ole siitä löytänyt yhtään perustetta, joka puhuisi näiden laitosten osakeyhtiöiksi muuttamisen puolesta. Työläistenkään kannalta ei olisi suotavaa, että tehtaot muutettaisiin osakeyhtiöiksi. Kun tehtaot ovat välittömästi valtion omistuksessa, niin työläiset tuntevat kiinnostusta työtään kohtaan. Tehtaille tulee uusia rasituksia, jos ne muutetaan osakeyhtiöiksi. Osakeyhtiöiksi muuttaminen huonontaisi puhujan käsityksen mukaan myöskin työläisten eläke-etuja. Jos kuitenkin osakeyhtiömuotoon mentäisiin, niin k.o. tehtaiden työläisille olisi annettava osakkeita ostettavaksi. Osakkeet olisi annettava kuitenkin sillä ehdolla, että työläiset saavat pitää ne hallussaan vain niin kauan kun he ovat tehtaiden työläisiä. Puhuja oli vakuuttunut siitä, että tehtaot voivat toimia riittävän joustavasti nykyisenkin järjestelmän vallitessa, vallankin, jos vielä niiden budjettia väljennetään. Hallituksen esitystä ei siis nyt olisi hyväksyttävä, mutta rauhan tultua hallitus voisi antaa uuden esityksen asiasta.

Salmenoja: Kun tämä asia vuonna 1940 tuli valtiovarainvaliokuntaan, niin sen käsittely siirrettiin toistaiseksi. Silloin kiinnitettiin erikoista huomiota siihen, että tehtaot valmistavat vain valtion tarvitsemia tuotteita. Tannerin ja Pekkalan esittämät perusteet ovat kuitenkin saattaneet tämän asian uuteen valoon. Tehtaot voivat rauhan tultua ryhtyä harjoittamaan muunlaista tuotantoa ja ulkopuolisille tapahtuvaa myyntiä varten. Minulla on kyllä hienoisia epäilyjä hallituksen esityksen hyväksymisen suhteen. Lopputulokseni on, että asialla ei vielä ole erikoista kiirettä, mutta kun hallitus pitää esityksensä hyväksymistä tärkeänä, niin siitä ei olisi riitaa tehtävä, joten esitys olisi hyväksyttävä.

Lehtokoski: Valtiovarainvaliokunnassa on kiinnitetty erikois-

ta huomiota asian periaatteelliseen puoleen. Ryhmän ei olisi muutettava aikaisemmin omaksumaansa hylkäävää kannanottoaan.

Bryggari: Kun on sanottu, että eduskunnan vaikutusvalta säilyisi yhtä suurena kuin nytkin vielä senkin jälkeen kun laitokset olisivat tulleet muutetuiksi osakeyhtiöiksi, niin tämä ei ole totta, sillä niin ei tulisi käymään, sen on kokemus osoittanut. Hallituksen esitys on nyt hylättävä ja rauhan tultua hallitus voi antaa uuden esityksen.

Pekkala: Jos myöntää, että budjettipuolella on vikaa, tai että olisi siirryttävä nettobudjettijärjestelmään, niin tällöin jo on annettu myönnytys sille, että laitosten toiminta olisi uudelleen järjestettävä. Vakuutti vielä, että k.o. tehtaiden työläisten eläke-edut eivät tulisi huononemaan, vaikka hallituksen esitys tulisikin hyväksytyksi. Toveri Tanner täällä jo huomautti, että eräissä yhtiöissä on paremmatkin eläke-edut mitä yleensä valtion työläisillä on. Täällä on myös viitattu ryhmän aikaisempaan päätökseen, mutta kerrankos sitä on kantaa muutettu. Toivoo että hallituksen esitys tulisi hyväksytyksi.

Linna: Minusta tuntuu, että valtiovarainvaliokunta on tässä asiassa oikeassa. Eduskunnassa on tuotu esiin eräitä esimerkkejä siitä, miten valtion pääasiassa omistamien osakeyhtiöiden hallinnot ovat käyttäneet yhtiöiden varoja tarkoituksiin, joita eduskunta ei olisi hyväksynyt. Asia olisi vielä siirrettävä. Hallitus voisi antaa eduskunnalle esityksen nettobudjettijärjestelmän käytäntöönottamisesta.

Tanner: Keskustelu on nyt samanlaista kun se oli silloin kun keskusteltiin eräiden muiden valtion teollisuuslaitosten ja liikeyritysten muuttamista osakeyhtiöiksi koskevaa esitystä. Kokemukset valtiomenemistöisten osakeyhtiöiden toiminnasta ovat hyvät. Kun esim. pannaan pieni osuuskappi pystyyn, ei sille ennakolta valmisteta budjettia. Ennakobudjetti on jarruna asioiden joustavalle hoitamiselle. Viittasi Outokumpu Oy:n ja Imatra Oy:n toiminnasta saatuihin kokemuksiin.

Lepistö: Tällä kertaa eivät puheenjohtajan mainitsemat syyt esiinny tehtaiden toimintaa haittaavana, koska tehtaot myyvät kaiken

tuotantonsa valtiolle.

Kulovaara: Kun suuret asiat tulevat kyseeseen, niin silloin on osakeyhtiömuoto parempi. Valtioenemmistöisten yhtiöiden toiminta on ollut tuloksellista, ja siitä on ollut seurauksena porvarien valtion liiketoimintaa kohtaan harjoittaman kritiikin häviäminen. Tässä otettaisiin taas yksi askel eteenpäin. Meillä on aikaisemmin riideltä eräistä asioista vain tunnuseikkojen perusteella. Meidän on mentävä eteenpäin eikä jurnattava ja jarrutettava kehitystä.

Peltonen, O.: Polemisoi puheenjohtajan lausuntoa vastaan. Yksityistehtaat eivät kykene kilpailemaan valtion tehtaiden kanssa, joten ne toivovat valtion tehtaiden muuttamista osakeyhtiöiksi, jotta hintoja sen jälkeen saataisiin korotetuiksi. Työtehoa tehtaissa ei saada paremmaksi vaikka ne muutettaisiinkin osakeyhtiöiksi. Ainoa näkökohta on se, että jos k.o. tehtaas muutetaan tuottamaan toisenlaisia tarvikkeita kuin mitä ne nyt tuottavat, niin silloin osakeyhtiömuoto on parempi. Eläkkeiden vaikutus tuntuu palkoissa 10 %:n suuruisena. On myös puhuttu siitä, että tehtaiden työläisten asunto-oloja voitaisiin parantaa, jos osakeyhtiömuotoon siirryttäisiin. On eduskunnan asia pitää huoli työläisten asunto-olojen parantamisesta.

Bryggari: Väitti, että Imatra Oy:ä ei voida käyttää esimerkkinä nyt käsiteltävänä olevasta asiasta keskusteltaessa. Ei ole mitään varmuutta siitä, että nyt k.o. tehtaiden toiminta rauhan tultua pysähtyisi, ellei niiden tuotantoa järjestettäisi toiselle pohjalle. Valtiokin voi panna nämä tehtaas valmistamaan toisenlaisia tuotteita ja eduskunta myöntää määrärahat sitä varten. Osakeyhtiöiksi muodostettujen tehtaiden työläiset eivät ole nauttineet vapauksia. Se on nähty. Ei ole syytä hallituksen esityksen hyväksymiseen.

Welling: Kieltämättä osakeyhtiömuoto sopii erälle aloille paremmin kuin se, että laitokset ovat välittömästi valtion omistuksessa. Mainitsi tästä eräitä esimerkkejä. Eläkkeisiin nähden lienee sama omistaako k.o. tehtaas valtio vaiko valtion hallussa oleva osakeyhtiö. Jos tehtaas pannaan tuottamaan muunlaisia tavaroita kuin mitä ne nyt tuottavat, niin silloin osakeyhtiömuoto on parempi. Työläisten palkat pysyisivät kummassakin tapauksessa ehkä samoina, mutta osakeyhtiö voi palkka-asiatkin hoitaa joustavammin.

Pekkala: Eläke-asiat ovat eri yhtiöissä hoidetut eri tavalla, mutta yleensä tyydyttävästi kaikissa yhtiöissä. Mikäli on kysymys Bryggarin koskettelemasta työläisten järjestäytymisvapaudesta, niin työläisten k.o. oikeutta ei ole rajoitettu. Huomautti Peltoselle, että verot näyttelevät huomattavaa osaa tässä asiassa. Asuntorakennustoiminnan harjoittaminen valtion toimesta on hidasta ja kankeata, mutta osakeyhtiömuotoon siirryttäessä se kävisi joustavammaksi.

Keskustelun tähän päättyessä päätettiin kahdeksalla äänellä viittä ääntä vastaan kannattaa hallituksen esityksen hyväksymistä.

Asia saatetaan ryhmän käsiteltäväksi, koska se on aikaisemmin omaksunut kielteisen kannan esityksen hyväksymiseen nähden.

2 §.

Lomanpyyntöjä.

Ryhmän jäsen Mustasilta pyysi yksityisasiain vuoksi vapautusta eduskuntatyöstä t.k:n 18 päiväksi.

Ryhmän jäsen Bryggari pyysi vapautusta eduskuntatyöstä t.k:n 19 päiväksi.

Pyyntöihin suostuttiin.

V a k u u d e k s i :

M. Lamm

Puheenjohtaja.

U. Peltola

Sihteeri.

P ö y t ä k i r j a
=====

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouksesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntatalossa 18 p:nä marraskuuta 1941. Kokous alkoi kello 17,50. Saapuvilla olivat: Bryggari, Hakkila, Komu, Lehtokoski, Lepistö, Linna, Peltonen, O Syrjänen, Tanner, Tolonen, Wirtanen, Voionmaa ja Aattela sekä ministeri Salovaara. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Liittyminen antikomintern-paktiin.

Otettiin käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen kysymykseen Suomen liittymisestä antikomintern-paktiin.

Puheenjohtaja Tanner selosti v.v. jäsenille asiaa. Saksan taholta on nyt tehty esitys, että Suomi liittyisi mukaan. Kun asia oli hallituksessa esillä, niin ensin oltiin sitä mieltä, että asia on tullut esille mahdollisimman sopimattomana ajankohtana ja asiaan nähden asetuttiin kielteiselle kannalle. Saksan taholta pantiin kuitenkin voimia liikkeelle, jotta Suomi saataisiin mukaan. Maamme on nyt sellaisessa asemassa, että faktat on tunnustettava. Paraillaan on hankkeilla saada Saksasta 150,000 tonnia viljaa. Kieltäytymisemme voisi vaikuttaa epäedullisella tavalla k.o. viljan saantiin.

Liittymisellämme on kuitenkin kielteistäkin vaikutusta. On otettava huomioon mitä liittymisemme vaikuttaisi sisäpolitiikkaamme. Huomattava myös on, että paraillaan on käynnissä ulkopoliittisia keskusteluja Englannin ja USA:n kanssa.

Tämän jälkeen puhuja luki antikomintern-paktin suomennetun sanamuodon. Puhuja sanoi, että kuten tekstistä näkyy, niin siinä ei mennä pitemmälle kuin minin tässä maassa käytännössä jo on menty. Sanoi kuitenkin olleensa sopimukseen liittymistä vastaan, mutta huomautti, että kielteisen kannan seuraukset on nähtävä. Jos asetumme vastustamaan sopimukseen liittymistä, niin tätä kantaa on sitten puolustettava hallituksesta eroamisellakin. Jos hallituksesta eroamme, niin siitä tulee repeämä, joka menee pohjaan saakka ja sillä tulee olemaan suuri merkitys maallemme ja sen työväestölle. Selosti tämän jälkeen omaa kantaansa. On tarkoin punnittava mitä tämä asia merkitsee. Jos tämä asia voidaan joukoille selittää tyydyttävällä tavalla, niin en pitäisi tätä asiaa niin suurena, että sen vuoksi

aiheutettaisiin vakava repeämä siihen yhteisrintamaan, joka nyt on. Jos ulkoministeri Suomen puolesta kirjoittaa sopimuksen alle nimensä, niin hän pitäisi siinä tilaisuudessa puheen, jossa hän ilmoittaisi, että Suomi haluaa säilyttää itsenäisyytensä.

Tämän jälkeen puhuja kosketteli n.s. kolmivaltasopimus-kysymystä, mainiten m.m., että Saksan täkäläinen lähettiläs on ilmoittanut jyrkästi, että Suomea ei tulla vaatimaan liittymään mukaan kolmivaltasopimukseen.

Hakkila: Emme voi saada muualta viljaa kuin Saksasta. Tämä asia on ilmeisesti Saksalle kunniakysymys. Elintarvikeasemamme on huolestuttava. Nyt käsiteltävänä olevan asian yhteydessä on kiinnitettävä huomiota elintarvikeasemaamme. Kun kesällä oli esillä kysymys antikomintern-paktiin liittymisestä, niin silloin oltiin sitä mieltä, että sopimukseen voidaan liittyä, jos sillä tavoin voidaan välttää suurempi paha.

Voionmaa: En voi antaa kovin suurta arvoa leipäkysymykselle. Saksan intressien mukaista on, että Suomi pysyy hyvänä taistelutoverina. Sopimukseen liittymisemme ei ole Saksalle suurimerkityksellinen, mutta meille se on sitä. Olemme tähän asti sanoneet hoitavamme yksin asiamme, mutta sopimukseen liittymällä lyömme jalat alta tältä väitteeltä. Leimaamme itsemme länsivaltojen silmissä. Huomautti ruokahalun kasvamisesta. Olisi oltava vastaan. Jos hallitus tahtoo mennä sopimukseen, niin alkoon se tapahtuko meikäläisten ministerien myötävaikutuksella. Heidän olisi oltava vastaan ja esitettävä kantansa valtioneuvoston pöytäkirjaan, mutta tämän asian vuoksi ei olisi hallitukselta erottava.

Aattela: Miten porvarilliset hallituksen jäsenet suhtautuvat tähän asiaan?

Tanner: Asiaa on vasta käsitelty hallituksen ulkoasiainvaliokunnassa ja siellä olevat porvarit ovat lopuksi asettuneet kannattamaan sopimukseen yhtymistä.

Lepistö: Tuntuu siltä, että Saksan taholta halutaan päästä siihen, että kaikki mahdollisuutemme länsivaltojen suhteen häviäisivät. On myös harkittava, millä tavoin sopimukseen liittymisemme vaikuttaisi Ruotsiin. Olisi viimeiseen hetkeen asti koetettava torjua sopimukseen liittymisen. Hallituksen meikäläisille jäsenille olisi annettava neuvo, että heidän on pantava vastaan niin pitkälle kuin vain voivat, mutta hallituksesta ei olisi erottava.

Salovaara: Suomi on alunperin tehnyt kaikkensa kommunismin vastustamiseksi. Maineemme on puhdas. Olemme olleet mukana kansainvälisessä taistelussa porvaristoa vastaan. En epäile olla mukana kansainvälisessä taistelussa bolshevismia vastaan. Kun asian ottaa tällä tavalla, niin en näe, että kansalle on vastenmielistä se, jos liittyään mukaan antikomintern-paktiin. Ellei siis mitään läpipääsyä ole, niin sopimukseen on yhdyttävä.

Linna: Asemamme saattaa olla sellainen, että jos otamme jyrkän kannan sopimuksen hyväksymiseen nähden, niin Saksa vaikeuttaa maamme asemaa. Sopimuksen hyväksyminen saattaa aiheuttaa sisäpoliittista levottomuutta, mutta sitäkin tuskin voidaan ottaa asiaa ratkaistaessa huomioon. Puhuja hyväksyi Tannerin kannanoton.

Wirtanen: Ihmetteli, että eräät ryhmän jäsenet ovat suhteellisen pienin epäilyin hyväksyneet varsin suuria ja merkittäviä asioita, mutta epäilevät nyt tätä mitään merkitsemätöntä sopimusta. Jos hallituksen porvarilliset jäsenet antavat sitoumuksen siitä, että he eivät mene kolmivaltasopimukseen, niin silloin voidaan hyväksyä antikomintern-paktiin yhtyminen.

Syrjänen: Uskoi, että sopimukseen liittymisemme voidaan länsivalloille selittää. Ja jos tämä kysymys myös joukoille asiallisesti selitetään, niin kannanottomme tulee ymmärretyksi. Leipäkysymys on aina sellainen asia, jonka kaikki ymmärtävät. Hallitus ei saisi tähän asiaan hajota. Hyväksyn sopimukseen liittymisen.

Bryggari: On valitettavaa, että tämä asia on tullut päiväjärjestykseen. En pidä asiaa kovin viattomana. Tämä on niin vakava asia, että sen toteutumisen jälkeen on enää turha uskotella, että käymme erillistä sotaa. Minusta näyttää siltä, että jos tätä asiaa ei voida itsenäisesti ratkaista, niin silloin ollaan Saksan kantapään alla. Olen Voionmaan kannalla.

Peltonen, O.: Asian ratkaisun määräävät asialliset seikat. Hallitusta ei ole tämän asian vuoksi hajoitettava. En pelkää, että tästä asiasta aiheutuu sisäpoliittista vaaraa. On otettava huomioon mitä kaikkea seuraa siitä, jos tämän asian vuoksi suhteemme Saksaan huononevat tai katkeavat. Taloudelliset syyt puhuvat sopimuksen hyväksymisen puolesta.

Lepistö: Omalle järjestöväelle on tämä asia selitettävä sellaisena kuin se on. On vastustettava mahdollisimman pitkälle ja vastaitten, jos muu ei auta, hyväksyttävä sopimukseen liittymisen.

Komu: Jos meikäläiset nyt lähtisivät pois hallituksesta, niin sen vaikutus tuntuisi aina rintamille saakka. Meikäläiset ovat hal-

lituksessa eräänlaisina panttivankeina. Kun ottaa leipäkysymyksen huomioon, niin tähän asiaan on mentävä.

Lehtokoski: Jos mitkään estämistoimenpiteet eivät auta, niin hallituksessa olevien toverien on sitten oltava sopimukseen yhtymisen kannalla. Tämän asian vuoksi ei ole lähdettävä pois hallituksesta.

Voionmaa: Täällä on paljon puhuttu leipäkysymyksestä. Sitä ei pitäisi tämän asian yhteydessä ottaa esille. Tämä on eräs poliittinen kysymys. Viittasi Ruotsin asemaan. Saksalle on edullista, että Ruotsi on siinä asemassa kuin se on. Samoin on laita Sveitsin suhteen. Ja samoin on käsitettävä myöskin Saksan asennoituminen Suomeen. Maallemme on erinomaisen haitallista, jos sopimukseen liitytään. Tuhlataan myötätuntoa, jota nyt tarvitsemme. Hallituksessa olevien meikäläisten on pantava vastaan, mutta ei lähdettävä hallituksesta.

Tanner: On kysymys siitä teenkö tästä kysymyksestä ison asian vaiko en. Jos teen ison asian, niin silloin on lähdettävä pois hallituksesta.

Tolonen: Yhdyn Voionmaan ajatuksiin. Ulkomailla, tarkoitan lähinnä länsivaltoja, annetaan tälle asialle suuri merkitys.

Salovaara: Jos jotakin asiaa vastustetaan, niin vastustetaan reilusti, eikä kiertäen ja kaartaen.

Wirtanen: Meikäläisten, jotka ovat hallituksessa, on pantava vastalause pöytäkirjaan, mutta ei erottava hallituksesta, vaikka se päättäisikin sopimukseen yhdyttäväksi.

Keskustelun päätyttyä toimitettiin nimenhuutoäänestys siitä kannattaako valmistava valiokunta antikomintern-paktiin liittymistä vaiko ei. Äänestyksessä äänestivät jaa : Hakila, Komu, Lehtokoski, Linna, Peltonen, Salovaara, Syrjänen, Tanner ja Wirtanen; ja ei äänestivät: Bryggari, Lepistö, Tolonen, Voionmaa ja Aattela, joten v.v. päätti yhdeksällä äänellä neljää ääntä vastaan kannattaa sopimukseen liittymistä.

Tämän jälkeen ei-äänestäjien taholta ilmoitettiin, että vaikka he olivatkin kielteisellä kannalla, niin hallitusta ei ole tähän kysymykseen heidänkään mielestään hajoitettava.

V a k u u d e k s i :

Mina Aattela
Puheenjohtaja.

Urho Aattela
Sihteeri.

Pöytäkirja

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 18 p:nä marraskuuta 1941. Kokous alkoi kello 17. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Aarniokoski, Andersson, G., Fagerholm, Halonen, Hiltunen, Lonkainen, Malmivuori, Mustasilta, Paasonen, Pekkala, Pyy, Salmenoja, Turkia, Turunen ja Welling. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Lomanpyyntöjä.

Ryhmän jäsen Sillanpää pyysi Ruotsiin tehtävän matkan vuoksi lomaa eduskuntatyöstä t.k:n 25 päivän ja joulukuun 4 päivän väliseksi ajaksi.

Ryhmän jäsen Salmela-Järvinen Työläisnaisliiton asioissa tehtävän matkan vuoksi vapautusta eduskuntatyöstä t.k:n 25 päiväksi.

Ryhmän jäsen Koponen pyysi Lieksassa pidettävän juhlan vuoksi, jossa hän on puhujana, vapautusta eduskuntatyöstä t.k:n 25 päiväksi.

Kaikkiin pyyntöihin suostuttiin.

2 §.

Ilmoitusasia.

Ilmoitettiin, että ryhmän jäsenten muodostaman Sos.-dem. Keskustelukerhon kokous on huomenna, keskiviikkona kello 18 ryhmän huoneessa.

Professori Voionmaa alustaa kysymyksen: Demokratia ja parlamentarismi nykypäivien valossa.

Kaikkia ryhmän jäseniä pyydetään saapumaan.

3 §.

Eräiden sotatarvikkeita valmistavien valtion teollisuuslaitosten luovuttaminen perustettaville osakeyhtiöille.

Otettiin uudelleen käsiteltäväksi ryhmän suhtautuminen hallituksen esitykseen laiksi valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa eräät sotatarvikkeita valmistavat valtion teollisuuslaitokset perustettaville osakeyhtiöille.

Tanner: Selosti hallituksen esityksen tarkoitusta. Esityksellä on paljon myönteisiä puolia. Kyseessä olevien tehtaiden luovuttaminen perustettaville osakeyhtiöille on tarpeen varsinkin kun ottaa

huomioon uusien asioiden hoitamisen. Sotahan päättyi joskus ja sen jälkeen on tehtaiden tuotanto järjestettävä uudelleen. Suuren tehdaslaitoksen hoitaminen ei käy kyllin joustavasti päinsä valtion talousarvion puitteissa. Tehtaiden on saatava nykyistä joustavammin hoitaa tuotannollista toimintaansa.

Valmistava valiokunta on päättänyt ehdottaa, että ryhmä kannattaisi hallituksen esityksen hyväksymistä.

Peltonen, O.: Olen tutustunut tähän asiaan, mutta en ole löytänyt perusteita kannanottoni muuttamiseksi. Ainoa seikka, jolle mielestäni on annettava merkitystä on se, että k.o. tehtaiden talous on sidottu valtion talousarvioon, mutta jos otettaisiin nettobudjetti käytäntöön, niin silloin asiat voitaisiin hoitaa kyllin joustavasti. Hallituksen esityksen hyväksyminen ei ehkä muodollisesti merkitseisi eduskunnan vallan supistamista, mutta asiallisesti kuitenkin niin tapahtuisi. Nykyisin k.o. tehtaiden johtokunnat hyvin aktiivisesti puuttuvat tehtaiden toimintaan. On vielä eräs kysymys, johon huomiota on kiinnitettävä ja se on tuotannon lisäntyminen. Tällöin on otettava huomioon miesten työteho. Työläiset ovat mieltyneet tehtaiden nykyiseen omistussuhteeseen. Ainakaan sodan aikana ei olisi tehtaita luovutettava osakeyhtiöille. Keskustelussa on myös viitattu toiminnan muuttumiseen rauhan aikana. Puhuja oli vakuuttunut, että tämäkin puoli voitaisiin hyvin hoitaa vaikka tehtaita ei luovutettaisikaan osakeyhtiöille. Ryhmän ei olisi kuljetettava Walldenin mukana. Vastusti hallituksen esityksen hyväksymistä.

Bryggari: On katsottava kumman muodon mukaan voidaan paremmin valvoa tehtaiden toimintaa ja niiden tuotteiden myyntiä. Viittasi sosialidemokraattien ohjelmaan. Kun tehtaات ovat valtion välittömässä omistuksessa, niin eduskunta voi valvoa niiden toimintaa paremmin kuin silloin, jos ne olisivat osakeyhtiöiden omistuksessa. Kertoi eräiden valtion sahailaitosten muuttamisesta osakeyhtiöiksi. Kun k.o. yhtiöt perustettiin, niin tarkoitus oli taistella hintojen kohtuuttomia koroituksia vastaan, mutta kun yhtiöiksi muuttaminen oli tapahtunut, niin ne liittyivätkin sahanomistajain hintarenkaiseen. Kosketteli tämän jälkeen asian käsittelyä valtiovarainvaliokunnassa, joka oli 18 äänellä 3 vastaan hylännyt hallituksen esityksen. Tuntuu oudolta, että nyt pitäisi niiden kolmen jäsenen viisauden perusteella koko ryhmän muuttaa aikaisempaa kannanottoaan.

Rantala: Valtiovarainvaliokunnan meikäläinen ryhmä on yksimielisesti ollut hallituksen esityksen hylkäämisen kannalla.

On huomautettu budjettivaikeuksista, mutta tähän on huomautettava, että k.o. tehtaiden määrärahat ovat arviomäärärahoja. On sanottu, että eduskunnan kontrollivalta säilyisi entisenä, mutta käsittääkseni niin ei ole asian laita. Puolue on aina pitänyt välttämättömänä, että puolustuslaitoksen tehtaات ovat valtion omistuksessa. On suunniteltu, että tehtaiden omaisuusarvot alennettaisiin 60 %. siitä mitä ne nyt ovat. Kun hinnat ovat nousseet, niin yhtiöt saisivat tehtaات haltuunsa kovin halvalla. Eduskunta menettäisi mahdollisuuden kontrolloita tuotteiden hintoja. Oli esityksen hylkäämisen kannalla.

Voionmaa: Keskustelussa on sanottu, että valtion omistuksessa olevat tehtaات ovat antaneet hyvän tuloksen. En tahtoisi vastustaa, että tulos saataisiin vieläkin paremmaksi. Asekauppa ei ole vapaata, vaan se on valtion kontrollivallan alainen. Kannatti esityksen hyväksymistä.

Tanner: Olen jo toisen kerran tällaisen keskustelun osanottajana. Kun muutamia vuosia sitten oli kyseessä eräiden valtion teollisuuslaitosten muuttaminen osakeyhtiöiksi, niin ryhmässä ensin oltiin kovasti vastaan, mutta sain silloin ryhmän hyväksyvälle kannalle. Myöhemmin saatu kokemus on osoittanut, että silloin tehty päätös oli hyvä. Osakeyhtiöiksi muutetut laitokset ovat antaneet hyviä tuloksia. Selosti Outokumpu Oy:n ja Imatra Oy:n toimintaa, mainiten eräiden muidenkin valtioonemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnasta. Valitti sitä, että hän on kovin myöhään tuonut tämän asian ryhmän käsiteltäväksi. Huomautti sosialidemokraattien pyrkimyksestä sosialisoida tuotantolaitoksia, mutta jos tehtaita otetaan yhteiskunnan haltuun, niin niitä ei saa sitoa valtion talousarvion yhteyteen. Tuotantolaitoksia on hoidettava joustavasti. Ei pienintäkään osuuskaupaa sidota ennakolta laaditun budjetin varaan. Omistajahan ei muutu, vaikka tehtaات luovutettaisiinkin perustettaville osakeyhtiöille, sillä valtioon omistaisi osakkeet, mielestäni jokaisen osakkeen. Täällä on myös huomautettu siitä hinnasta, jolla tehtaات annettaisiin yhtiöille. Mutta siitähän ei tulisi mitään vahinkoa valtiolle, koska osakkeet olisivat valtion omistuksessa. Yhtiö on perustettava sellaiselle pohjalle, että toiminta käy hyvin päinsä, ja että asioita on helppo hoitaa. Rauhan aikana tehtaiden toiminta on suunnattava toisille aloille. Mainitsin v.v. yhtenä esimerkkinä Kruppin tehtaات. Rauhan aikana ne tekevät trakto-reita, kassakoneita y.m. Kosketteli aseiden vientiä ja huomautti, että niitä ei voida viedä muihin maihin ilman hallituksen antamaa lupaa. Ne, jotka puhuvat hallituksen esitystä vastaan, ovat konservatiiveja.

Linna: Puhui Alkoholiliikkeen omavaltaisesta toiminnasta. Nurmijärvelle liike rakennutti kirkon, vaikka sellaista siellä ei tarvittu. Liike on muullakin tavalla sijoittanut varojaan arvostelua ansaitsevalla tavalla. Oli ryhmän aikaisemman päätöksen kannalla.

Wirtanen: Tärkein näkökohta, mikä v.v. ja nyt täällä on esitetty, on se, että hallituksen esittämällä tavalla saadaan valtion tuotantotoimintaa tehostetuksi. Tälle seikalle on annettava huomiota. Toinen asia, johon myös huomiota on kiinnitettävä, on eduskunnan kontrollivallan tehostaminen.

Keskustelun tähän päättyessä päätettiin 24 äänellä 19 ääntä vastaan, ja vastoin v.v. kannanottoa, pitää ryhmän aikaisempi tässä asiassa tekemä päätös voimassa, joten ryhmä on siis edelleenkin hallituksen esityksen hylkäämisen kannalla.

V a k u u d e k s i :

M. I. I. I.

Puheenjohtaja.

H. P. P.

Sihteeri.

T a r k i s t e t t u :

K. A. A.

L. L.

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 20 p:nä marraskuuta 1941. Kokous alkoi kello 19. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Aarniokoski, Andersson, G., Fagerholm (estynyt), Hakala, Halonen, Jokinen, Juutilainen, Kekäläinen, Kilpi, Koivulahti-Lehto, Kupari, Kämäräinen, Lindqvist, Linna, Malkamäki, Malmivuori, Mustasilta, Paasonen, Pekkala (estynyt), Pitkäsilta, Raunio, Salmela-Järvinen, Salmenoja, Salovaara (estynyt), Sinisalo, Tanner (estynyt), Toivonen, Tuominen, Turunen, Voionmaa ja Vaisänen. Puhetta johti Reinikainen ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Liittyminen antikomintern-paktiin.-Hallituksen selonteko.

Ryhmäkokoukseen saapui pääministeri Rangell selostamaan Suomen liittymistä antikomintern-paktiin. Pääministeri mainitsi aluksi, että alkujaan sopimuksen tekivät keskenään Japani ja Saksa, johon myöhemmin liittyi Italia ja sen jälkeen on siihen vielä liittynyt eräitä maita, joiden nimet puhuja mainitsi. Sopimus tehtiin viisi vuotta sitten ja sen voimassaoloaika menee umpeen t.k:n 25 p:nä. Varsinkin saksalaisella taholla on pidetty suotavana, että Suomi liittyisi sopimukseen nyt kun se tulee uudistettavaksi.

Puhuja luki sopimuksen suomennetun tekstin. Oli sitä mieltä, että pakti on eräänlainen keskinäisen poliisiyhteistyön sopimus. Sitä, että se on ollut eräänlainen ele, osoittaa puhujan mielestä se, että Saksa k.o. sopimuksesta välittämättä teki tunnetun sopimuksensa Venäjän kanssa, ja että Japanikin teki hyökkäämättömyyssopimuksen Venäjän kanssa.

Tämän jälkeen puhuja kertoi yrityksistä saada Suomi mukaan antikomintern-paktiin. Heinäkuun 16 p:nä Japanin täkäläinen lähettiläs teki epävirallisen tiedustelun Suomen liittymisestä, sekä myöhemmin saman kuun 22 p:nä virallisen esityksen asiasta. Asia tuli uudelleen esille elokuussa. Saksan taholta ilmoitettiin elokuun 4 p:nä, että Saksaa ei kiinnosta Suomen liittyminen antikomintern-paktiin, mutta että Saksa pitäisi suotavana Suomen liittymistä akseliin. Silloin asia saatiin kuitenkin sivuutetuksi, mutta nyt on jälleen Saksan ja Japanin taholta esitetty, että Suomi liittyisi antikomintern-paktiin. Suomen taholta on ilmoitettu, että aika liittymisellemme ei ole hyvin valittu. Saksan taholta on ilmoitettu, että Suomi on asettunut jyrkästi vastustamaan kommunismia, ja että Suomen

kielteinen asenne herättäisi epäilyjä. Asian johdosta on Suomelle sekä Berlinissä että täällä tehty esityksiä. Meidän taholtamme on viitattu ulkopoliittiseen asemaamme. Paraillaan on keskustelut käynnissä Englannin ja USA:n kanssa. On myös huomautettu sisäpoliittisista vaikeuksistamme, kuten vaikeasta elintarvikeasemastamme, sotaväsymyksestä ja kansan mielialan huonontumisesta. Saksan taholta ei näille näkökohdille ole annettu haluamaamme merkitystä. Elintarvikeasemastamme on huomautettu, että meidän ei tarvitse olla siitä huolissamme, koska Saksa tulee antamaan apuaan. Saksa on jo luvannut antaa meille 75 miljoonaa kiloa viljaa.

Tämän jälkeen pääministeri kertoi asian käsittelystä hallituksen ulkoasiainvaliokunnassa sanoen, että siellä on jouduttu valitsemaan kahden pahan välillä. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta on myöskin asiasta keskustellut. Hallitus on tänään presidentin istunnossa päättänyt, että Suomi liittyy mukaan antikomintern-paktiin. Päätös oli yksimielinen, mutta innostusta ei ilmennyt.

Tämän asian yhteydessä antoi pääministeri ryhmälle erikoisen luottamuksellisen tiedonannon, joka koski kolmivaltasopimukseen liittymistä.

Pääministeri selosti vielä kauppapoliittista asemaamme, osoittaen, että olemme tällä kertaa sidottuja Euroopan mantereiden markkinoihin.

Selostuksen tähän päättyessä huomautti ryhmän toinen puheenjohtaja Reinikainen, että ryhmässä ollaan sitä mieltä, että ryhmän olisi saatava suurten ratkaisujen edellä keskustella kullakin hetkellä ratkaistavana olevista asioista.

Puheenjohtajan huomautuksen johdosta pääministeri sanoi ymmärtävänsä ryhmän kannanottoa, mutta yhtenä syynä siihen, ettei tätä enempää kuin eräitä aikaisemminkaan esillä olleita asioita ei ole voitu ennen ratkaisun tekemistä saattaa ryhmien käsiteltäväksi, on ollut aikapula. Ja eräänä tekijänä on myös mainittava n.s. salainen diplomatia. Kertoi tästä eräitä esimerkkejä. Huomautti, että ryhmien puheenjohtajille on asioita selostettu ja siten saatettu asioita ryhmien tietoon, mutta myöskin ryhmille on selostuksia annettu.

Puheenjohtaja Reinikainen kiitti ryhmän puolesta pääministeriä selostuksestaan. Pääministeri poistui kokouksesta.

Puheenjohtaja jatkoi pääministerin poistuttua: Olemme kuulleet pääministerin selostuksen. Asia on ollut myöskin ryhmän valmistavassa valiokunnassa käsiteltävänä. Valmistava valiokun-

ta on nimenhuutoäänestyksen perusteella yhdeksällä äänellä viittä ääntä vastaan päättänyt kannattaa sopimukseen liittymistä. On vielä syytä mainita, että asiaa on käsitelty myöskin SAK:n työväliökunnassa sekä työväenjärjestöjen yhteistyökomiteassa. Kun tämä asia oli jo kesällä esillä, niin silloin oltiin liittymistä vastaan. Samassa yhteydessä on käsitelty n.s. kolmivaltasopimuskysymystä. Taholtamme on sanottu, että pahimmassa tapauksessa voitaisiin liittyä antikomintern-paktiin, jos siten voidaan estää liittyminen kolmivaltasopimukseen.

Welling: Tästä asiasta on turhaa enää yrittää saada lisätietoja ja jatkaa asian käsittelyä ryhmässä. Sen sijaan on ehkä keskusteltava siitä, onko liityttävä myös kolmivaltasopimukseen.

Koponen: Kyseessä on valtioteko eikä vain jonkinlainen poliisiyhteistyösopimus, kuten pääministeri lausui. Asiaan olisi vielä saatava lisäselvitystä ja keskustelua olisi ryhmässä jatkettava kun puheenjohtaja Tanner on saapuvilla, koska hän voisi antaa lisävalaistusta asiaan.

Kivisalo: Yhtyi edelliseen lausuntoon.

Sillanpää: Tuntuu siltä, että natsilaisuus pyrkii yhä määrävimmmin vaikuttamaan politiikkaamme. Kertoi Karjalaan valituista toimihenkilöistä. Valinnassa näyttää kiinnitetyn erikoista huomiota siihen minkälaisen mielenlaadun valitut omaavat. Tuntuu siltä, että on koetettu pitää huoli siitä, että Karjalaan ei tulisi valituksi muita kuin määrätyn poliittisen näkemyksen omaavia henkilöitä. Näihin ilmiöihin on kiinnitettävä vakavaa huomiota.

Aattela: Tämän asian yhteydessä oli v.v. käsiteltävänä olisi-ko meikäläisten lähettävä hallituksesta, jos vastustuksestamme huolimatta hallitus päättäisi, että paktiin yhdytään. Tällöin kuitenkin nekin v.v. jäsenet, jotka äänestivät sopimukseen liittymistä vastaan, olivat sitä mieltä, että hallitusta ei saa tähän asiaan hajottaa. (Bryggari: Eivät kaikki.)

Komu: Ei tähän asiaan enää tarvitse lisävalaistusta hankkia. Asia on selvä, eikä eduskunnalla enää ole sen kanssa mitään tekemistä, ainakaan tällä kertaa.

Reinikainen: Komun lausunnon johdosta ilmoitan, että minulle on tiedoitettu, että asia hoidetaan Hallitusmuodon 48 §:n mukaisesti, joten siitä ei tule eduskunnalle kirjallista tiedonantoa.

Keskustelun tähän päättyessä päätettiin asia ottaa vielä myöhemmin ryhmäkokouksessa käsiteltäväksi.

Sotapalveluksessa olevien kotiuttaminen.

Keskusteltiin sotapalveluksessa olevien kotiuttamisesta.

Andersson, K.: Kun suomalaisten sotatoimet ovat edistyneet niin pitkälle, että tavoitteet ovat kaikkialla kohtapuolin saavutettu tai ainakin niiden saavuttaminen on lähellä, ja kun, kuten pääministeri äsken mainitsi, sotaväsymystä on havaittavissa, niin olisi jo aika ryhtyä toimenpiteisiin sotapalveluksessa olevien miesten kotiuttamiseksi. Ehdotti, että v.v. tehtäväksi annettaisiin ryhtyä sopiviksi katsomiinsa toimenpiteisiin, jotta sotapalveluksessa olevia vanhempia ikäluokkia ryhdyttäisiin kotiuttamaan.

Puheenjohtaja Reinikainen huomautti, että päämaja saapuu tänne neuvottelemaan hallituksen kanssa erinäisistä asioista. Tällöin tulee käsiteltäväksi myöskin kotiuttamiskysymys.

Keskustelu päättyi tähän.

Asiasta ei tenty mitään päätöstä.

V a k u u d e k s i :

Reinikainen
Puheenjohtaja.

Aattela
Sinteer.

T a r k i s t e t t u :

Uuno Paavilainen, Toivo Stollman

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän valmistavan valiokunnan kokouksesta, joka pidettiin pankkivaliokunnan huoneessa eduskuntatalossa 25 p:nä marraskuuta 1941. Kokous alkoi kello 16,50. Saapuvilla olivat: Bryggari, Komu, Kulovaara, Kuusisto, Lehtokoski, Lepistö, Linna, Lonkainen, Peltonen, O., Reinikainen, Salmenoja, Tanner, Tolonen, Wirtanen, Voionmaa ja Aattela sekä ministeri Fagerholm. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Ulkopoliittinen keskustelu eduskunnassa.

Puheenjohtaja Tanner ilmoitti: hallitus antaa pian eduskunnalle selostuksen Suomen ja Neuvostoliiton välisen nykyisen sodan syttymisen jälkeen sattuneista asioista. Samalla annetaan eduskunnan käsiteltäväksi ^{poliittisia} ~~valiokunnallisia~~ alueita koskevat lakiesitykset. Nämä toimenpiteet merkitsevät Moskovan rauhansopimuksen merkitykselliseksi julistamista. Tässä yhteydessä avautuu eduskunnalle tilaisuus ulkopoliittisen keskustelun suorittamiseen. Hallituksen taholla on arveltu, että keskustelu voi rajoittua siihen, että jokaisen eduskuntaryhmän taholta käytetään yksi puheenvuoro. - Sosialidemokraattisen ryhmän puolesta olisi myös varauduttava tätä keskustelua varten ja siinä mielessä valittava henkilö ryhmän puolesta puhumaan ja lisäksi pari ryhmän jäsentä avuksi keskustelemaan puheen sisällöstä. Olen ajatellut Voionmaata puhujaksi ja Reinikais-
ta toiseksi keskustelijaksi.

Reinikainen: Selosti miten puheenjohtajan mainitsemien asioiden eduskuntakäsittely oli suunniteltu järjestettäväksi. Kannatti Voionmaan valitsemista ryhmän puolesta esiintyjäksi tulossa olevassa ulkopoliittisessa keskustelussa.

Voionmaa: Tarkoitus on ollut sellainen, että Tannerin mainitsemien asioiden käsittely muodostuisi juhlalliseksi. Asiat joutuvat kuitenkin valiokuntakäsittelyyn. Tämä on hallituksellekin edullista. Ratkaisevat puheet on pidettävä vasta sen jälkeen kun valiokuntakäsittely on suoritettu.

Wirtanen: Oli Voionmaan kannalla siinä, että k.o. asiat on käsiteltävä tavallisina lakiesityksinä. Huomautti siitä, että ruotsalaisen kansanpuolueen eduskuntaryhmän samoin kuin meidänkin ryhmämme taholta on hallitukselta pyydetty selostusta käydystä sodas-

ta ja tulevaisuuden mahdollisuuksistamme, m.m. siitä onko meillä mahdollisuuksia päästä rauhanaikaisiin oloihin.

Komu: Pelkään ettei keskustelu kovin arvovaltaisena pysy, sillä ikl. käyttänevät tilaisuutta omalla tavallaan. Kannatti Tannerin ehdotusta.

Bryggari: Eduskunta on yleensä vasta tapahtumien jälkeen saanut puuttua asioihin. Sodan päämääristä olisi saatava hallitukselta selvitys. Mihin saakka on aikomus hyökkäystoimintaa jatkaa?

Tanner: Eduskunnan k.o. istunnosta tullee salainen. Meidän on nyt hoidettava ulkopoliittikkaamme hyvin varoen. Sodan päämääristä ei vielä voida eduskunnassa keskustella. Huomautti Lontoon radiossa harjoitettavasta propagandasta.

Wirtanen: Nykyisenä ajankohtana ei vielä voitane keskustella sodan päämääristä, mutta hallituksen olisi kuitenkin selostettava politiikkaansa.

Voionmaa: Olen saanut sellaisen käsityksen, että hallituksen taholta ei vielä aiota selostaa sodan päämääriä.

Asiasta puhui vielä Kuusisto.

Keskustelun tähän päättyessä päätettiin ryhmäkokoukselle ehdottaa, että eduskunnassa tulossa olevassa ulkopoliittisessa keskustelussa esiintyisi ryhmän puolesta ryhmän jäsen, ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Voionmaa, ja että Reinikka ja Wirtanen valittaisiin keskustelemaan hänen kanssaan puheen sisällöstä.

2 §.

Puolueneuvoston kokous.

Esiteltiin puoluetöimikunnan kirjelmä(Liite 1), josta kävi ilmi, että puolueneuvoston kokous pidetään Helsingissä Sos.-dem. Eduskuntaryhmän huoneessa marraskuun 30 p:nä 1941.

Ryhmäkokoukselle endotetaan, että ryhmän edustajaksi sihteerin estyneenä ollessa valittaisiin ryhmän taloudenhoitaja Kuusisto.

3 §.

Liittyminen antikomintern-paktiin.

Sen johdosta, että 20.11 pidetty ryhmäkokous oli päättänyt, että Suomen liittyminen antikomintern-paktiin otetaan vielä ryhmäkokouksessa käsiteltäväksi, ilmoitti puheenjohtaja Tanner asian tulevan tänään pidettävässä ryhmäkokouksessa käsiteltäväk-

SUOMEN
SOSIALIDEMOKRAATTINEN PUOLUE
HELSINKI P, PAASIVUORENK. 3

PUHELIMET:
Puoluesihteri 73 993
Järjestösihteri 72 410
Kunnallisasiat 72 995
Kassa ja julkaisu 74 742
Julkaisujen toim. 72 347

SUOMEN Liite 1 v.v. pöytäkirjaan 25/11-41
SOSIALIDEMOKRAATTINEN PUOLUE
HELSINKI P, PAASIVUORENK. 3

PUHELIMET:
Puoluesihteri 73 993
Järjestösihteri 72 410
Kunnallisasiat 72 995
Kassa ja julkaisu 74 742
Julkaisujen toim. 72 347

H.T.

Sosialidemokraattisen Puolueen Puolueneuvoston kokous pidetään Helsingissä Eduskuntatalossa sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän kokoushuoneessa sunnuntaina marraskuun 30 päivänä alkaen klo 10.

Kokouksessa päätetään m.m. puoluekokouksen ajasta.

Helsingissä marraskuun 5 p:nä 1941.

SOS.-DEM. PUOLUETOIMIKUNTA

Väinö V. Salovaara Aleksi Aaltosen
varapuheenjohtaja puoluesihteri

ta ja tulevaisuuden mahdollisuuksistamme, m.m. siitä onko meillä mahdollisuuksia päästä rauhanaikaisiin oloihin.

Komu: Pelkään ettei keskustelu kovin arvovaltaisena pysy, sillä ikl. käyttänevät tilaisuutta omalla tavallaan. Kannatti Tannerin ehdotusta.

Bryggari: Eduskunta on yleensä vasta tapahtumien jälkeen saanut muuttua asioihin. Sodan näkömääristä olisi saatava halli-

SUOMEN
SOSIALIDEMOKRAATTINEN PUOLUE
HELSINKI P, PAASIVUORENK. 3

Helsinki, maalisk. 19 pñä 1941.

PUHELIMET:
Puoluesihteri 73 993
Järjestösihteri 72 410
Kunnalliasiain 72 995
Kassa ja julkaisu 74 742
Julkaisujen toim. 74 721

H.T.

Sosialidemokraattisen Puolueen Puolueuuvoston kokous pidetään Helsingissä Eduskuntatalossa sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän huoneustossa sunnuntaina maaliskuun 30 pñä alkaen klo 10.

A s i a l i s t a .

1. Kokouksen avaus.
2. Muut alkutoimet.
3. Käsitellään Puoluetoimikunnan toimintakertomus vuodelta 1940.
4. Esitetään Puolueen tilikertomus vuodelta 1940 sekä tilintarkastajain antama lausunto.
5. Hyväksytään tulo- ja menoarvio vuodelle 1941.
6. Vahvistetaan Työväen Sanomalehtien Tietotoimiston tulo- ja menoarvio.
7. Kiinteistöjen luovuttamista koskevia asioita.
8. Puolueen tämän hetken ohjelma (Puoluetoimikunnan ehdotus).
9. Muita mahdollisesti esille tulevia asioita.

SOS.-DEM. PUOLUETOIMIKUNTA

Väinö V. S a l o v a a r a, Aleksi A a l t o n e n,
varapuheenjohtaja. puoluesihteri.

si. Puheenjohtaja lupasi puolestaan selostaa asiaa.

Bryggari: Olisi kiintoisaa kuulla onko hallitus käyttänyt kaikki käytettävissään olevat keinot, jotta antikomintern-paktiin ei olisi tarvinnut mennä.

Asiasta ei käytetty useampia puheenvuoroja.

4 §.

Lomanpyyntö.

Ryhmän jäsen Aattela pyysi puhujatehtävän vuoksi vapautusta eduskuntatyöstä lauantaiksi t.k:n 29 päiväksi.

Pyyntöä puolletaan.

5 §.

Yrjö Räisäsen kirjelmä.

Puheenjohtaja Tanner ilmoitti, että kuutosryhmän jäsen Yrjö Räisänen on vankilasta käsin lähettänyt ryhmälle osoitetun kirjelmän, mutta kun siinä paljon kosketellaan häntä henkilökohtaisesti, niin hän on jättänyt sen ryhmän toisen puheenjohtajan Reinikaisen haltuun ja hänen harkittavakseen kirjelmään suhtautumisen.

Reinikainen: Selosti lyhyesti kirjelmän sisältöä. Sanoi ryhtyneensä asianmukaisiin toimenpiteisiin lääkintähallituksen pääjohtajan ominaisuudessa, jotta Räisänen saisi vankilassa ollessaan sellaista ravintoa, kuin mitä hänen tautinsa (m.m. sokeritauti) edellyttää. Huomautti, että kirjelmä on jo ollut useiden ryhmän jäsenten luettavana, ja että hänen tarkoituksenaan on ollut antaa sen kiertää ryhmän jäsenten luettavana.

Kirjelmä liitteenä tässä pöytäkirjassa.

Keskustelu päättyi tähän, eikä asiasta tehty päätöstä.

V a k u u d e k s i :

Matti Tanner

Puheenjohtaja.

Urho Aattela

Sihteeri.

P ö y t ä k i r j a

Sosialidemokraattisen Eduskuntaryhmän kokouksesta, joka pidettiin ryhmähuoneessa eduskuntatalossa 25 p:nä marraskuuta 1941. Kokous alkoi kello 17,30. Nimenhuudossa merkittiin poissaoleviksi: Hakki-la, Kajala, Karjalainen, Kilpi, Koponen, Lehtokoski (estynyt), Malmivuori, Pekkala, Salmela-Järvinen (matkaeste), Salovaara, Sillanpää (ulko-
mailla), Sinisalo, Syrjänen ja Turkia. Puhetta johti Tanner ja pöytäkirjan kirjoitti Aattela.

1 §.

Puolueneuvoston kokous.

Esiteltiin puoluetoimikunnan kirjelmä, josta ilmeni, että puolueneuvoston kokous pidetään Helsingissä Sos.-dem. Eduskuntaryhmän huoneessa marraskuun 30 p:nä 1941.

Ryhmän edustajaksi sanottuun kokoukseen valittiin v.v. ehdotuksen mukaisesti ryhmän taloudenhoitaja Kuusisto.

2 §.

Ulkopoliittinen keskustelu eduskunnassa.

Puheenjohtaja Tanner ilmoitti, että hallitus antaa pianmiten eduskunnalle tiedonannon Moskovan rauhansopimuksen raukeamisesta, sekä selostuksen Suomen ja Neuvostoliiton välisen nykyisen sodan syttymisen jälkeen sattuneista asioista. Samalla annetaan eduskunnan käsiteltäväksi valloitetuista alueista koskevat lakiesitykset. Ei ole vielä lopullisesti päätetty missä muodossa kaikki tämä tapahtuu. Kertoi miten asian käsittely on suunniteltu järjestettäväksi. Kun eduskunnan käsiteltäväksi tulee kovin arkaluontoinen asia, niin keskustelu suoritettaneen suljetussa istunnossa, ja kustakin ryhmästä esiintyneen vain yksi puhuja.

Valmistava valiokunta ehdottaa, että eduskunnassa tulossa olevassa ulkopoliittisessa keskustelussa esiintyisi ryhmän puolesta ryhmän jäsen, ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Voionmaa, ja että Reinikainen ja Wirtanen valittaisiin keskustelemaan hänen kanssaan puheen sisällöstä.

Hyväksyttiin v.v. ehdotus yksimielisesti.

3 §.

Liittyminen antikomintern-paktiin.

Ryhmäkokouksessa 20.11 tehdyn päätöksen mukaisesti otettiin jatkettuun käsittelyyn kysymys Suomen liittymisestä antikomintern-

paktiin.

Puheenjohtaja Tanner selosti ryhmän jäsenille antikomintern-paktiin liittymisasiaa. Puhuja huomautti, että hän saattaa tulla kertomaan samojakin seikkoja, joista pääministeri on ryhmälle kertonut. Asia tuli ensimmäisen kerran esille jo viime heinäkuun 16 p:nä, jolloin Japanin täkäläinen lähettiläs meni ulkoministerin luo esittämään, että Suomi liittyisi mukaan antikomintern-paktiin. Saksan taholta kuitenkin ilmoitettiin, ettei Saksa tunne mitään kiinnostusta Suomen liittymisestä mainittuun sopimukseen, mutta että Suomen sen sijaan olisi liityttävä n.s. kolmivaltasopimukseen. Asia saatiin silloin sivuutetuksi ja on sen jälkeen ollut lepotilassa, mutta nyt on Saksan täkäläinen lähettiläs Blücher tehnyt esityksen, että Suomi nyt, kun sopimus lakkaa olemasta voimassa t.k:n 25 p:nä ja se tällöin solmitaan uudelleen, myöskin liittyisi mukaan. Kun tämä tuli tiedoksi, niin Blücherille ilmoitettiin, että Suomi ei halua liittyä mukaan ja kielteistä kannanottoamme motivoitiin sillä, että sopimukseen liittyminen herättäisi sisäpoliittisesti ikävää huomiota, ja että myöskin ulkopoliittiset syyt ovat esteenä.

Kului sitten pari päivää, mutta sen jälkeen Berlin ryhtyi painostamaan ja asia oli otettava uudelleen harkittavaksi. Oltiin selvillä siitä, mitä sopimukseen liittyminen merkitsee kotona ja Englannissa, mutta ei oltu selvillä siitä, miten Saksa tulisi meihin suhtautumaan, jos yhä pysyisimme kielteisessä kannassamme. Maantieteellinen asemamme on sellainen, ettei mikään muu maa meitä nyt voi auttaa. Huomautti, ettei mikään maa myy esikoisuuttaan hernerokkaan. Saksa on luvannut meille 75 miljoonaa kiloa viljaa.

Puhuja huomautti, että hallituksessa jouduttiin valitsemaan kahden pahan välillä ja tällöin oli valittava pienempi paha. Itse sopimus on sellainen, ettei se sinänsä paljoa merkitse. Puhuja huomautti siitä, että Saksa käyttää propagandassaan liittymistämme hyväkseen, mutta sillehän emme mitään voi. Luetteli mitkä valtiot ovat nyt sopimuksessa mukana.

Hallituksen meikäläiset jäsenet esittivät tämän asian ryhmän v.v. käsiteltäväksi. Sanoin v.v. että tästä asiasta voidaan tehdä joko iso asia tai pieni juttu. Sanoin myös, että jos pannaan vastaan, niin on pantava vastaan koko voimallamme ja lähdettävä pois hallituksesta, jos vastoin tahtoamme sopimukseen päätettäisiin liittyä. Valmistavassa valiokunnassa oli viisi jäsentä sillä kannalla, että vastaan on pantava, mutta hallituksesta ei saa lähteä pois. Toinen linja oli se, että asiaa käsitellään pienenä juttuna, eikä

hallituksen pöytäkirjaan panna vastalauseita. Tämä linja hyväksyttiin v.v. yhdeksällä äänellä viittä ääntä vastaan. Asian ratkaisulla oli silloin kiire, niin että sitä ei ehditty saattaa ryhmän käsiteltäväksi.

Tämän jälkeen puhuja kertoi sopimuksen allekirjoittamiseen liittyvistä seikoista. Ensin oli tarkoitus sellainen, että ulkoministeri Witting kirjoittaa täällä nimensä sopimuksen alle, mutta sitten tuli Berlinistä esitys, että hän saapuisi sinne kirjoittamaan Suomen puolesta nimensä sopimuksen alle. Kertoi miten asia oli tähän kehittynyt.

Sen jälkeen kun Suomi oli ilmoittanut kirjoittavansa sopimuksen alle, on myöskin Tanska kutsuttu mukaan ja on se antanut suostumuksensa. Lopuksi puhuja huomautti, että maatamme kohtaa nyt lännestä päin kiivas rumputuli.

Voionmaa: Kertoi asian käsittelystä eduskunnan ulkoasiainvaliokunnassa. Valiokunnassa käytettiin pari mielialoja kuvaavaa puheenvuoroa. Valiokunta ei tehnyt mitään päätöstä, eikä ottanut minkäänlaista vastuuta. Meikäläisten taholta esitetyissä lausunnoissa tuotiin esiin vakavia epäilyjä sopimukseen liittymistä vastaan ja sanottiin, että siihen ei olisi mentävä. Edustaja Heljas lausui m.m., että tämä on uskontunnustus, ja että nyt on liitytty natsismiin. Edustaja Hackzell lausui, että tosiasiassa on se, että ollaan Saksan rinnalla. Hän katsoi, ettei ole muuta tehtävissä kuin mennä sopimukseen. Valiokunnassa kosketeltiin myös elintarvikeasemaamme ja muistutettiin, että Saksa on luvannut meille elintarvikkeita. Omana käsityksenään puhuja lausui, että Saksalle on hyvin tärkeätä, että Suomi pysyy taistelukykyisenä koska tämä maa hoitaa 1/4 Saksan-Venäjän välisen sodan rintamasta. Kaikki ymmärtävät kuinka vaikea meidän asemamme on.

Tanner: Se, mitä Heljas on ulkoasiainvaliokunnassa lausunut, ei pidä paikkaansa. Maamme ei tarvitse pitää armeijaansa nykyisen vahvuusena niin kauan kunnes suurvaltasota on päättynyt. Meillä on tarkoitus huomattavasti supistaa armeijamme miesvahvuutta heti kun se käy päinsä. Ehkä saan luvan liittää pöytäkirjaan oman käsitykseni, mitä sopimukseen meneminen merkitsee. Käsitykseni on seuraava:

"Yhteenvetona hallituksen päätöksen johdosta haluan lausua seuraavaa:

1) Antikominternisopimus on sinänsä täysin vaaraton.

Se ei sisällä mitään, mitä Suomi ei olisi jo vuosikausia toteuttanut. Siinä tehostetaan taistelua kominternin turmiollista toimintaa vastaan. Tätä taistelua on Suomi puolestaan ensimmäisenä ja tehokkaimmin käynyt. Olemme niinollen jo aikaisemmin olleet samalla linjalla, vaikka suhteiden vuoksi Neuvostoliittoon sopimukseen meno ei aikaisemmin olisi ollut mahdollinen.

2) Liittyminen tähän sopimukseen on kuitenkin epämukavaa tälläkin hetkellä senvuoksi, että juuri on käyty noottien vaihtoa Englannin ja Yhdysvaltain kanssa Suomen asemasta. Liittymistä sopimukseen voidaan näiden valtioiden taholta käyttää propaganda-aseena Suomea vastaan.

3) Liittyminen on epämukavaa senkin vuoksi, että se voi aiheuttaa levottomuutta omassa maassamme, jossa tällaisia sopimuksia syystäkin katsellaan epäluulolla peläten niiden sitovan Suomen suurvaltasotaan.

4) Tällaiseen levottomuuteen ei kuitenkaan ole aihetta. Asianlaita olisi toinen, jos olisi kysymyksessä liittyminen kolmivaltasopimukseen, joka on selvästi sotaliittosopimus. Antikominternisopimus sensijaan on aatteellinen kommunismin vastainen sopimus.

5) Neuvostoliiton rikollinen maamme ja kansamme vapautta uhannut politiikka on saattanut meidät lähentymään Saksaan, joka on ainoa valta, mikä voi olla vastapainona Neuvostoliiton laajentumispyrkimyksille.

Säilyttääksemme suhteemme Saksaan normaalina on Suomalaisella syytä ottaa huomioon sen esittämiä toivomuksia elleivät ne loukkaa meidän asemaamme. Sitä ei tämä sopimus tee, eikä se myöskään muuta meidän ulkopoliittista asennettamme.

6) Sensijaan ei Suomi voi suostua myönnetyksiin, jotka loukkaavat maamme perusoikeuksia: itsemääräämisoikeuttamme, vapauttamme ja kansanvaltaista valtiomuotoamme."

Peltonen, M.: Yhtyi Voionmaan kannanottoon. Tämän asian yhteydessä tulee kysyneeksi, missä on raja, jossa ryhmä pysähtyy vastarintaan, vai onko mentävä niin pitkälle, että pysähtymistä ei enää voi tapahtua. Tälle asialle ei enää voida mitään. Sopimus ei ole vaaraton. Siihen liittyy lisäpöytäkirja, joka on velvoittava. Oikeistomme on näissä velvoituksissa mukana. Saksa lavastaa tästä sellaisen jutun, joka suututtaa länsivallat. Puhuja oli sitä mieltä, että Saksa ei olisi tämän asian vuoksi katkaissut välejänsä Suomen kanssa. Ryhmän olisi nyt päätettävä,

että hallitukselle olisi annettava velvoitus, että se ei enää menisi pitemmälle. On pidettävä huoli siitä, että kansamme tulee pelastetuksi uhkaavilta vaaroilta.

Kivisalo: Asia ei parane riitelemällä. Pääministeri vilauteli kolmivaltasopimusasiaa ja nyt haluaisin tietää, mitä tässä asiassa on tehty.

Tuominen: Antikomintern-pakti ei ole vaaraton. Tarkoitus on sitoa Suomi sen kautta Saksaan ja loitontaa maa länsivalloista. Ei luottanut eräisiin annettuihin lupauksiin, koska kokemus on osoittanut, että eräiden valta-asemassa olevien henkilöiden sanoihin ei voida luottaa. Huomautti natsisimin voimistumisilmioista maassamme. Natsilehdet laajentuvat ja propaganda voimistuu. Itsenäisyytemme ja demokratiamme on vaarassa. Emme saa selettää sopimusta vaarattomaksi, sillä silloin menetämme työväen luottamuksen ja vaaralliset ainekset pääsevät johtamaan työväen yleistä mielipidettä. On sanottava suoraan, että nälkä on meidät pakoittanut hyväksymään sopimukseen liittymisen, mutta että pitemmälle ei enää mennä. Henkinen vastarinta on säilytettävä.

Wirtanen: Yhdy Voionmaahan siinä, että sopimuksen johdosta ei ryhmässä ole riitaa synnyttävä. Sensijaan on syytä selvittää mitä sopimus merkitsee ja mihin Saksa pyrkii. Ilmeisesti Saksa pyrkii huonontamaan välejänsä Englannin kanssa, niin että Englanti antaisi meille sodanjulistuksen. On annettu puolittaisia lupauksia purkaa armeijan miesvahvuutta. Onko siihen nyt mahdollisuuksia? Tämä on ratkaisevaa. Meidän on määriteltävä raja kuinka pitkälle joukkomme etenevät idässä.

Hämäläinen: En yhdy Tannerin kirjalliseen lausumaan, enkä pidä sen pöytäkirjaan ottamistakaan tarpeellisena. (Sihteeri: Oteetaan jokatapauksessa) Siinä sanotaan lopussa, että maamme perusoikeuksia loukkaaviin myönnetyksiin ei voida suostua. Tämä on työväen lohduttamiseksi sanottu, mutta kun suurpolitiikassa tulee joku vaihe, joka panee asiaa harkitsemaan, niin tämä kohta tulee merkityksettömäksi. Jos tästä asiasta joku julkilausuma annetaan, niin se vain pahentaa asiaa. Ote ei ole meidän käsissämme vaan joidenkin muiden käsissä. Siksi ei ole annettava minäkäänlaisia tiivistettyyn muotoon laadittuja lausumia.

Reinikainen: Sosialidemokraattisen ryhmän perussävel ulkopoliitikassa on ollut varovaisuus. Niinpä esim. Neuvostoliiton kanssa käytyjen neuvottelujen aikana oltiin sillä kannalla, että

annetaan vain hitaasti myöten Neuvostoliiton vaatimuksille. Samoin oli asianlaita suhtautumisessamme n.s. ryömäläisiin. Se on ollut niin sanoakseni tämän päivän politiikkaa. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnassa on puhuttu tulevaisuuden politiikasta.

Mitä antikomintern-paktiin tulee, niin kysyttävä on, olisiko meikäläisten pitänyt tehdä niin kovaa vastarintaa, että he olisivat tämän asian vuoksi lähteneet hallituksesta? Tähän kysymykseen vastattiin ryhmän v.v. kieltävästi. Suostuminen antikomintern-paktiin vie tosin pohjaa suhteiltamme Englantiin, mutta ei Englanti yksin tämän asian vuoksi julista sota meitä vastaan. Englannissa näyttää olevan määrätynlaista hermostuneisuutta. Pakti voi siis vaikuttaa Englannin sisäpolitiikkaan ja antaa tuulta niiden purjeisiin, jotka ajavat sota Suomea vastaan. Tämä asia olisi hoidettava pienenä juttuna, ja samalla olisi annettava huomata, että kolmivaltasopimukseen ei olisi mentävä.

Olisi tärkeätä informoida kantaamme ulospäin. Sisäpoliittisesti tämä asia on hoidettava ennenkaikkea leipäkysymyksenä. Sotien jälkeen syntyy aina suuria sisäpoliittisia vaikeuksia. Yhdyn Voionmaahan siinä, että tästä asiasta ei ole riitaa tehtävä. Sota on nyt saavuttanut sellaisen asteen, ettei meillä enää ole varaa uhrata paljon miehiä.

Peltonen, O.: Sopimus ei ole sellainen, että siitä olisi meille suurta vaaraa. Ne, jotka uskovat, että pakti aiheuttaa Englannin ja Yhdysvaltain taholta sodanjulistuksen, liioittelevat sopimuksen merkitystä. Puhuja korosti ryhmän jäsenten vastuuntuntoa. Yntyi Tannerin kirjalliseen lausumaan.

Kuusisto: Puoluetolimikunnassa oli esillä sentapainen lausuma kuin Tanner täällä äsken esitti ja se hyväksyttiin siellä. Meidän kantaamme ei saa muuttaa se, miten Saksa selittää liittymisemme paktiin. Meidän on tehtävä työtä joukkojen kotiuttamiseksi.

Salmenoja: Ei kannata riidellä siitä, kuka näkee tämän asian synkimmin värein. Minä en näe asiaa niin synkkänä kuin eräät muut ryhmän jäsenet. Saksa on nähnyt millä urheudella tämä maa on puolustanut vapauttaan talvisodan aikana ja nyt taas, ja se ottaa varmaan tämän huomioon, eikä varmaankaan hae riitaa kanssamme. Tämä asia on Saksalle eräänlainen arvovaltakysymys. Osaksi on Saksan kannanottoon saattanut vaikuttaa pelko siitä, että Suomi tekisi erikoisrauhan Neuvostoliiton kanssa. Olen niin optimisti, että uskon, ettei mitään ihmeitä tapahdu vaikka tähän sopimukseen men- tiinkin. Kenties emme kuitenkaan olisi näin pitkällä, jos meillä

(Lähte)

Yhteenvetona edellä käsitellyn hallituksen päätöksen johdosta haluamme lausua seuraavaa:

1) Antikominternisopimus on sinänsä täysin vaaraton. Se ei sisällä mitään, mitä Suomi ei olisi jo vuosikausia toteuttanut. Siinä tehostetaan taistelua kominternin turmiollis- ta toimintaa vastaan. Tätä taistelua on Suomi puolestaan en- simäisenä ja tehokkaimmin käynyt. Olemme niinollen jo aikai- semmin olleet samalla linjalla, vaikka suhteiden vuoksi Neu- vostoliittoon sopimukseen meno ei aikaisemmin olisi ollut mah- dollinen.

2) Liittyminen tähän sopimukseen on kuitenkin epämu- kavaa tälläkin hetkellä senvuoksi, että juuri on käyty noot- tien vaihtoa Englannin ja Yhdysvaltain kanssa Suomen asemasta. Liittymistä sopimukseen voidaan näiden valtioiden taholta käyt- tää propaganda-aseena Suomea vastaan.

3) Liittyminen on epämuukavaa senkin vuoksi, että se voi aiheuttaa levottomuutta omassa maassamme, jossa tämännapai- sia sopimuksia syystäkin katsellaan epäluulolla peläten niiden sitovan Suomen suurvaltasotaan.

4) Tämännaiseen levottomuuteen ei kuitenkaan ole aihetta. Asianlaita olisi toinen, jos olisi kysymyksessä liittyyminen kolmivaltasopimukseen, joka on selvästi sotaliittosopimus. Anti- kominternisopimus sensijaan on aatteellinen kommunismin vastainen sopimus.

5) Neuvostoliiton rikollinen maamme ja kansamme va- pautta uhannut politiikka on saattanut meidät lähentymään Sak- saan, joka on ainoa valta, mikä voi olla vastapainona Neu- vostoliiton laajentumispyrkimyksille.

Säilyttääksemme suhteemme Saksaan normaalina on Suomella syytä ottaa huomioon sen esittämät toivomuksia elleivät ne loukkaa meidän asemaamme. Sitä ei tämä sopimus tee, eikä se

myöskään muuta meidän ulkopoliittista asennettamme.

6) Sensijaan ei Suomi voi suostua myönnytyksiin, jotka loukkaavat maamme perusoikeuksia: itsemääräämisoikeuttamme, vapauttamme ja kansanvaltaista valtiomuotoamme.

Helsingissä, 24 päivänä marraskuuta 1941.